

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Mening i arbetet för kuratorer inom psykiatri

SQ4562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp
Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits
Kandidatnivå
Vårtermin 2014
Författare: Anna Ohls och Emma Lind Martinsson
Handledare: Per Olof Larsson

Abstract

Titel Mening i arbetet för kuratorer inom psykiatrin

Författare Anna Ohls och Emma Lind Martinsson

Nyckelord mening; mening i arbetet; logoterapi; kurator; psykiatri

Undersökningens syfte var att undersöka hur kuratorer inom psykiatrin finner och bevarar mening i arbetet samt betydelsen av att uppleva mening i arbetet. En kvalitativ forskningsmetod tillämpades och semistrukturerade intervjuer med totalt åtta kuratorer utfördes vid olika psykiatriska mottagningar och avdelningar i en svensk storstad med tillhörande kranskommuner. Begreppet mening hämtades från Viktor Frankls logoterapeutiska teori och intervjumaterialet meningskoncentrerades för att sedan analyseras med hjälp av Frankls teori. Resultatet visade på att begreppet mening var ett stort och abstrakt begrepp för informanterna, innehållande olika slags meningar och dimensioner. Mening uppfattades vara ständigt närvarande i deras arbete, och som något individuellt och samtidigt allmänmänskligt. Kuratorerna inom psykiatrin talade även om mening på en mer konkret nivå i arbetet då de fann mening både i patientarbetet och i rollen som kurator. I patientarbetet fann kuratorerna mening i rollen som hjälpare genom att göra skillnad och se förändring hos människor. I kuratorsrollen fann de mening genom innehavandet av ett stimulerande arbete, genom att fylla en funktion, genom upplevelsen av frihet i arbetet samt genom att arbetet motiveras med lön. Faktorer som hjälpte kuratorerna att bevara mening i sitt arbete var arbetsmiljön med arbetskamrater och ett gott ledarskap, genom att känna mening och tillfredsställelse utanför arbetet, genom egen inställning och förhållningssätt till svårigheter samt genom utbildning och utveckling. Mening i arbetet var av särskilt stor betydelse för kuratorer inom psykiatrin då de beskrev sitt arbete som utmanande. Mening i arbetet var en förutsättning för och ett måste i kuratorernas arbete då de såg det som intimt sammankopplat med yrket i sig och då avsaknaden av mening hade inneburit att de bytt arbetsplats eller riskerat utbrändhet. Utifrån att mening var avgörande för kuratorerna och det faktum att socionomens yrkesroll utgår ifrån ett helhetsperspektiv dras slutsatsen att det existentiella perspektivet på människan är något som borde integreras i en socionomutbildning.

Innehållsförteckning

Förord.....	1
1 Inledning	2
Syfte och frågeställningar	3
Personliga utgångspunkter	4
2 Bakgrund	5
Historisk översikt.....	5
Psykiatri idag	6
Statistik över landstingsanställda.....	7
Kuratorsrollen inom hälso- och sjukvård	7
Kuratorn inom psykiatri	8
Psykosocialt arbete	9
3 Tidigare forskning	10
Socialarbetarens kompetens.....	10
Intresse för logoterapi.....	11
Mening i arbetet	11
Mening i människovårdande yrken.....	12
4 Teori	13
Utmaningar inom människovårdande yrken	13
Frankls logoterapi.....	14
5 Metod	16
Metodansats	16
Litteratursökning.....	16
Urval.....	17
Intervju	18
Materialhantering	19
Analys.....	19
Validitet och reliabilitet.....	20
Etiska överväganden	21
6 Resultat och analys	21
Innebörden i arbetets mening	22
Begreppet mening - ett stort begrepp.....	22
Viljan till mening.....	23
Mening i arbetet som kurator inom psykiatri.....	24
Patientarbetet	25
Arbetet som kurator.....	26

Hinder att uppleva mening	29
Bevarande av mening.....	31
Arbetsmiljö.....	31
Vid sidan av jobbet.....	33
Egen strategi och hållning.....	34
Utveckling och utbildning.....	35
Meningens betydelse	36
Utmanande arbete.....	36
Mening - en förutsättning.....	36
Mening - ett måste.....	38
7 Slutkapitel.....	39
Sammanfattning av resultat och analys.....	39
Slutdiskussion.....	41
Referenser.....	43
Bilaga 1 Brev till informanter	46
Bilaga 2 Intervjuguide	47

Förord

Denna uppsats är ett gemensamt arbete där båda undertecknade har varit involverade i samtliga steg, från idé genom utförande och textproducering till slutlig uppsats.

Vi har all anledning att tacka de kuratorer och socionomer som har deltagit i vår undersökning och frimodigt delat med sig av sina erfarenheter och upplevelser av ämnet. Utan er hade uppsatsen inte kunnat genomföras.

Vi vill även tacka vår handledare Per Olof Larsson för stöd och uppmuntran under vårt uppsatsskrivande.

Göteborg 2014-04-17

Anna Ohls och Emma Lind Martinsson

1 Inledning

Vad är meningen med livet? Det är en av de största frågorna i den mänskliga tillvaron och något som människan i alla tider har funderat över. Under 2000-talet har det här ämnet långt ifrån mist sin aktualitet utan snarare fått ett uppsving genom bland annat ett flertal existentiellt inriktade tv-program på Sveriges television (*Existens* 2000-2009, *Från Sverige till himlen* 2011-2012, *Döden, döden, döden* 2013, *Präster på stan* 2014) och uppmärksammade bloggar med djuplodande teman (www.marcusbirro.se; <http://ikroppenmin.blogspot.se/>). Att människan söker en mening i livet och i det hon gör är något som intresserar oss, vilket ligger till grund för vårt val av uppsatsämne.

Ur ett existentiellt psykologiskt perspektiv, enligt Wong (2009), så har människan den unika kapaciteten att reflektera över livserfarenheter och att söka förståelse. Att ställa svåra frågor och att avstå från enkla och självklara svar är något som karakteriserar existentiell psykologi. Några av de grundläggande frågorna för människan är: Vem är jag? Vad ska jag göra med mitt liv? Hur blir jag lycklig? Var hör jag hemma? Hur gör jag de rätta valen? Wong skriver i detta sammanhang om de existentiella rädslorna och att det är dessa som väcker den här sortens frågor. Meningslöshet är kanske den mest genomträngande rädslan och den som kan påverka stora delar av våra liv, skriver Wong. Rädslan för meningslöshet kan göra att vi ifrågasätter meningen med hela vår existens och allt som vi gör. Frankl (1986a, s.118-119) menar även att ett existentiellt vakuum eller en meningslöshet kan dölja sig bakom många psykiska och sociala problem.

We all have the desire to live fully, to do something significant, and to make a difference, [...] (t)herefore, we dread a meaningless life as much as we dread the terror of death. (Wong 2009, s.365)

Om känslan av mening är viktigt och relevant för människor i allmänhet (Wong, 2009) torde detta gälla för människor i socialt arbete i synnerhet (Guttmann, 2001). Det är relevant för människor som söker hjälp såväl som för människor som arbetar med att hjälpa inom det sociala arbetets verksamhetsfält. När tanken på mening relateras till socialt arbete finns många olika och viktiga ingångar. Meningslöshet kan vara en bakomliggande orsak till sociala och psykiska problem, som Frankl hävdar i det ovanstående. En känsla av meningslöshet är också en del i upplevelsen av en depression (DSM-IV-TR, 2002). En annan aspekt av problemet kan vara hur socialarbetaren upplever mening och meningslöshet i sitt arbete. Vad händer när en socialarbetare möter mycket meningslöshet hos klienter? Vad händer om socialarbetaren känner meningslöshet eller upplever sitt arbete som meningslöst?

I en rapport som utredare från Försäkringskassan genomfört har man undersökt sjukfrånvaron i Sverige, framförallt den som gäller längre frånvaro än 14 dagar och som orsakats av psykisk ohälsa. Rapporten beskriver att risken för att bli sjukskrivna är högst i så kallade kontaktyrken, det vill säga yrken där man har kontakt med klienter, patienter, brukare, elever och kunder. I toppen ligger yrkeskategorier som präster och pastorer följt av psykologer och socialsekreterare med flera. Risken är större för kvinnor än för män, då olika slags psykiska diagnoser varit den vanligaste anledningen till längre sjukskrivning bland kvinnor sedan 2011. De vanligaste psykiatriska diagnoserna som förekom i rapporten var de stressrelaterade och depression (Edling, 2014-01-27). Enligt diagnostiska kriterier (DSM-IV-TR, 2002), förekommer vid egentlig depressionsperiod bland annat symtom som daglig

nedstämdhet, tomhet, minskat intresse och minskad glädje av nästan alla aktiviteter samt känslor av värdelöshet. Vi kan inte bortse från att nämnda symptom, som är delar av kriterierna för egentlig depressionsperiod, skulle kunna ha en viss överlappning med den känsla av meningslöshet som existentiell rädsla, vilken skisserats ovan med Wongs (2009) definition.

Den 31 maj 2012 samlades cirka 400 socialsekreterare i Göteborg till en manifestation för social välfärd. Man ville i och med denna protestera mot den arbetsituation som under lång tid försämrats genom bland annat hög personalomsättning vilket lett till stress och risk för rättsosäkerhet (Björking Petersson, 2013-10-26). Bjurström (2013) har i sin magisteruppsats undersökt hur socialsekreterares psykosociala arbetsmiljö är relaterad till utbrändhet. Här fastslås att socialsekreterare är i behov av bästa möjliga förutsättningar för god psykosocial arbetsmiljö, dels för att kunna göra det viktiga och svåra arbetet med klienter och dels för deras egen skull.

I en amerikansk studie (Thomas, 2013) har man undersökt hur den professionella livskvaliteten hos behandlande socialarbetare påverkas av en viss form av empati. Empati som handlar om att en personlig plåga väcks i socialarbetaren i mötet med klienter i svåra livssituationer är i studien associerat med en risk för större utmattning i sin medkänsla, utbrändhet och en mindre tillfredställande medkänsla.

Att arbeta med socialt arbete är en utmaning på många sätt. Det finns mycket skrivet om de negativa aspekterna av det praktiska sociala arbetet (Maslach, 1985), med förekomst av sjukskrivning på grund av psykisk ohälsa (Edling, 2014-01-27), risk för utmattning i medkänsla (Thomas, 2013) och dålig psykosocial arbetsmiljö (Bjurström, 2013) som exempel. De exempel som har getts är emellertid en bråkdel av den forskning som behandlar detta tema. Med avstamp i detta vill vi göra en undersökning ur ett annat och en aning mer positivt perspektiv. Genom att undersöka hur socialarbetare finner och bevarar mening i sitt arbete kan vi bidra med kunskap om skäl till meningsfullhet bakom en socialarbetares till synes svårhanterade vardag.

Mening, som i frågan om meningen i livet eller meningen i arbetet, är ett tema som vi inte har stött på under pågående socionomutbildning. Att det har en allmängiltig betydelse för människan (Wong, 2009) är något som vi inte kan bortse från och upplever därför att ämnet är aktuellt för alla som arbetar med socialt arbete. Vi menar att det är av vikt att undersöka ämnet i förhållande till yrkesverksamma socionomer för att se vad mening kan ha för betydelse i deras yrkesliv. Att tala om mening tjänar också till att medvetandegöra denna dimension av det mänskliga livet (Frankl, 1986a; 1986b; Guttmann, 2001). En dimension vi har svårt att se som en isolerad del av människan och som vi tror skulle behöva integreras i det sociala arbetet.

Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur kuratorer inom psykiatri finner och bevarar mening i arbetet samt vad mening har för betydelse i deras arbete. Undersökningen har ett fokus på kuratorer som arbetar inom psykiatri. Vi tror att dessa socialarbetare har mött en stor bredd av människor med psykiatrisk problematik och därmed stött på existentiella frågor, både hos andra människor och hos sig själv.

För att uppfylla vårt syfte utgår vi från följande frågeställningar:

- Vad innebär mening i arbetet för kuratorer inom psykiatrin?
- Hur finner kuratorer inom psykiatrin mening i arbetet?
- Hur bevarar kuratorer inom psykiatrin mening i arbetet?
- Vad har mening i arbetet för betydelse för kuratorer inom psykiatrin?

Personliga utgångspunkter

Den här uppsatsen har, förutom ett fokus på mening, även ett fokus på socialt arbete med gruppen människor med psykisk ohälsa. Vi har genom den verksamhetsförlagda utbildningen erfarenheter från dels kuratorsarbete på vuxenhabilitering och dels boendestöd för den här målgruppen och har därför funnit ett kombinerat intresseområde i kuratorsarbete inom psykiatrin. Vi har valt att göra en undersökning inom den psykiatriska vården utifrån en uppfattning om att socionomer som arbetar där dagligen får möta många svåra och skiftande psykiska problem och levnadsöden. Vi är intresserade av vad som driver de yrkesverksamma socionomerna inom psykiatrin i sitt arbete med den här målgruppen samt vad som kan göra att man håller över tid i yrket.

Begreppet mening förekommer i många olika sammanhang. I relation till vår utbildning och vårt intresseområde har vi fastnat för psykiatern Viktor E. Frankls (1905-1997) användning och definition av begreppet mening inom den av honom utvecklade logoterapi. Frankl (1986a; 1986b; 1990) beskriver en allmänmänsklig strävan efter mening i tillvaron, en vilja till mening, som en primär kraft i en människas liv. Frankl skriver om olika sätt att finna livets mening; genom det kreativa skapandet i exempelvis ett yrkesarbete, genom att uppleva något eller någon och slutligen om möjligheten att finna mening i livet genom inställning till lidandet. Mening är därför något som alltid kan upplevas och det är upp till var och en att upptäcka den för sin egen del.

Vi gör i denna uppsats en distinktion mellan innebörden av att ha ett meningsfullt arbete och innebörden av att uppleva mening i arbetet. När vi talar om känslan av att ha ett meningsfullt arbete tänker vi på den upplevda skattning som en yrkesperson kan göra om sitt arbete, om det känns som ett meningsfullt arbete eller inte. När vi skriver om att uppleva mening i arbetet så skulle detta kunna innefatta ett bredare spektrum av tankar, känslor och upplevelser kring begreppet mening.

Då flera begrepp i frågeställningarna ligger nära varandra är ett förtydligande av skillnaden mellan vad mening innebär och vad mening har för betydelse på sin plats. Den första frågan handlar om vad kuratorer inom psykiatrin generellt lägger i begreppet och fenomenet mening, vad det innebär för dem. Den fjärde frågan rör istället av vilken vikt det är att ha mening i arbetet. Vi frågar oss vilken betydelse det får för kuratorerna, att ha en mening i arbetet.

I det följande kommer kurator att användas som benämning på den yrkesgrupp som informanterna vi har talat med tillhör. Det finns dock arbetsplatser där kuratorstiteln inte används utan där den aktuella yrkesgruppen istället kallas socionomer.

2 Bakgrund

Den psykiatriska vården har sett olika ut i olika tider. Utformningen av psykiatrin visar på samband mellan synen på människan, synen på psykisk sjukdom och organiseringen av psykiatrin. Kuratorns plats i den psykiatriska vården är också en bild av en framväxande humanisering av psykiatrin och ett erkännande av hela människan som komplex social varelse.

Historisk översikt

Psykiatrins härkomst leder oss tillbaka till början av 1800-talet då hospital inrättades för individer med olika slag av psykisk problematik. Uppfattningen var att sjukdomen hade sin uppkomst i miljön och själva vistelsen på hospitalen utgjorde en behandling genom de ändrade levnadsförhållanden och samhällsliknande gemenskap som detta innebar för individen (Andersson Höglund & Hedman Ahlström, 2006; Topor, 2005). Den behandlingsoptimism som rådde under 1800-talets första hälft ersattes av en behandlingss pessimism då allt färre patienter skrevs ut och allt fler skrevs in (Topor, 2005). Synen på sjukdomar förändrades från tron på miljöns betydelse till föreställningen om sjukdomen som inneboende i människan, vilken skulle korrigeras genom kroppsliga ingrepp. Industrialismens effektivisering var ett ideal som även anammades på hospitalen då ett fåtal personal tog hand om ett stort antal sjuka (Andersson Höglund & Hedman Ahlström, 2006).

På 1950-talet förändrades synen på hospitalen och den psykiatriska vården återigen (Topor, 2005). Allmän kännedom om metodernas skadlighet, nya behandlingar och socialförsäkringssystemets utveckling är exempel på faktorer som påverkade den psykiatriska vården och bidrog till en geografisk sektorisering med tillhörande vårdorganisationer. Där utvecklades alternativ till slutenvård, framförallt insatser inom öppenvård (Topor, 2005). Team av läkare, sjuksköterskor och kuratorer bildades som hade ansvaret för psykiatrin inom respektive sektorer. Under denna period flyttades psykiatrin från mentalsjukhus till öppna psykiatriska mottagningar (Andersson Höglund & Hedman Ahlström, 2006).

I Sverige var avinstitutionalisering och transinstitutionalisering två utvecklingslinjer som fick stor betydelse för psykiatrin. Avinstitutionaliseringen innebar den process som ledde till de stora mentalsjukhusens avvecklande och att patienterna fick flytta till andra boendeformer. Patienter vårdades därmed ute i samhället istället för att isoleras på institutioner. Transinstitutionaliseringen innebar en parallell process där patienter istället flyttade runt på olika institutioner (Markström, 2005). Under 1970-1980-talet var frågan om vem som hade ansvaret för denna målgrupp högst aktuell i och med att institutionerna förväntades försvinna. Var det landstingets psykiatri eller kommunernas socialvård som hade detta ansvar? (Markström, 2005).

För att förbättra psykiatrin sammansattes år 1990 en kommitté som kom att kallas Psykiatriutredningen. Denna utredning ”skulle syfta till att förbättra de psykiskt stördas livssituation och öka deras möjlighet till gemenskap och delaktighet i samhället” (Markström, 2005, s. 49). Utredningen resulterade i en psykiatrireform som trädde i kraft 1995, vilken bland annat innebar tydligare ansvarsfördelning mellan kommun och landsting. Kommunernas ansvarsområde skulle innefatta sociala insatser för att minska långvariga psykiska sjukdomar och dess konsekvenser för människor, medan landstinget främst skulle besörja psykiatrisk behandling av pa-

tienterna. Trots denna distinktion tryckte man på vikten av nära samverkan mellan parterna (Markström, 2005).

Psykiatrin idag

Enligt *Socialtjänstlagen* (2001:453, 2 kap. 1 §) har kommunen "det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver." Genom psykiatireformen tydliggjordes att denna målgrupp både är psykiatrins och socialtjänstens ansvar. Kommunen erbjuder idag en mängd olika sociala insatser för personer med en psykisk störning, däribland boende och sysselsättning (Markström, 2005), vilket vittnar om en förmänskligande syn på psykiatrins patienter.

Psykiatrin inom hälso- och sjukvården består idag av tre stora grupper; allmänpsykiatri, barn- och ungdomspsykiatri och rättspsykiatri. Allmänpsykiatrin bedrivs i både öppen och sluten form och frivillighet är en princip som ligger till grund för den psykiatriska vården i möjligaste mån. På en psykiatrisk öppenvårdsmottagning kan patienter som inte är i behov av sjukhusvård få samtalsterapi och psykofarmaka. Mobila team är en annan insats där personal kan ge akutvård i patienternas hem. Psykiatrisk öppenvård kan även innefatta behandlingshem där patienter med varierande psykiatrisk problematik vistas under en begränsad tid (Andersson Höglund & Hedman Ahlström, 2006). Slutenvård innebär däremot heldygnsvård då patienten är inskriven på en avdelning under en period (Lundin et al. 2009). Barn- och ungdomspsykiatrin består likt allmänpsykiatrin av både öppen och sluten vård. Insatserna är även här frivilliga, däremot är samtycket avhängigt barnets ålder då föräldrarnas samtycke krävs för mindre barn (Svedin, 2000). Rättspsykiatrisk vård är ytterligare en del av den psykiatriska vården som utövar tvångsvård mot personer som har begått brottsliga gärningar och som har en allvarlig psykisk störning (Andersson Höglund & Hedman Ahlström, 2006). Förutom inom rättspsykiatrisk vård kan tvångsvård utövas både inom allmänpsykiatrin och inom barn- och ungdomspsykiatrin (Svedin, 2000).

Psykiatrin har idag ett tvärprofessionellt förhållningssätt i arbetet där olika professioner är representerade och organiserade i olika team, allt för att kunna möta patienters ofta omfattande och mångfacetterade behov. Yrkesgrupper och professioner som arbetar inom psykiatrin är i huvudsak de som innehar det medicinska ansvaret med psykiatern som ansvarar över diagnostik och behandling, psykiatri-sjuksköterskor som har omvårdnadsansvar och skötare som utför allmän personlig omvårdnad samt nätverksarbete. Dessutom finns där arbetsterapeuter, sjukgymnaster, psykologer och kuratorer med sina respektive specialområden. Genom tillämpandet av ett tvärprofessionellt förhållningssätt tas de olika yrkesgruppernas kunskap och kompetenser tillvara på, vilket skapar förutsättningar för att ge patienten bästa möjliga hjälp och bemötande (Ottosson & Ottosson, 2007).

Diagnosgruppen som är aktuell hos psykiatrin är varierande. Problematiken kan till exempel handla om olika personlighetsstörningar, ångestproblematik, schizofreni, depression, ätstörningar, psykoser, missbruk och posttraumatiskt stressyndrom (Andersson Höglund & Hedman Ahlström, 2006; Ottosson, 2004).

Samtliga yrkesgrupper inom hälso- och sjukvård, inkluderat psykiatrin, omfattas av gällande lagstiftning. En av de lagar som styr verksamheten i allmänhet är *Hälso- och sjukvårdslagen* (1982:763) som innefattar de grundläggande reglerna samt mål och krav för en god vård inom hälso- och sjukvård. *Lag* (1998:531) *om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område* är den lag som fastställer samhällets

krav på alla yrkesverksamma inom området och syftar till att göra yrkesansvaret tydligt för dem som arbetar. Denna lag reglerar även formerna för Socialstyrelsens kontroll av verksamheterna samt Hälso- och sjukvårdsnämndens arbete. Ytterligare lagar är många och bestämmer ramarna för dem som arbetar inom hälso-och sjukvård (Lundin et al. 2009).

Förutom den ovan nämnda lagstiftningen för hälso- och sjukvård i allmänhet existerar även specifik lagstiftning för psykiatrisk vård (Lundin et al. 2009; Andersson Höglund & Hedman Ahlström, 2006). *Lag (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård (LPT)* är en psykiatrisk tvångslag där patienter som inte kan vårdas på frivillig grund, på grund av allvarlig psykisk störning, risk att utsätta andra för fara och ett stort behov av psykiatrisk vård, måste beredas tvångsvård. *Lag (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård (LRV)* är ytterligare en lag som tillämpas inom psykiatrin, i detta fall rättspsykiatrin. Förutom de kriterier som gäller för LPT aktualiseras LRV då patienten har utfört brottsliga gärningar och dömts till rättspsykiatrisk vård (Andersson Höglund & Hedman Ahlström, 2006).

Statistik över landstingsanställda

Sveriges Kommuner och Landstings personalstatistiska undersökning från 2012 över Landstingsanställd personal (2012; tabell 3) visar att antalet anställningar inom kurativt och socialt arbete inom landstinget totalt uppgår till 4486 stycken. Av dessa är 1843 stycken yrkesverksamma inom specialiserad psykiatrisk vård, vilket är en stor del av det totala antalet kurativt och socialt anställda. Kurativa anställningar inom psykiatrin är dessutom en stor grupp i förhållande till antalet yrkesverksamma läkare inom samma verksamhet, vilka år 2012 bestod av 2278 anställningar. Än tydligare blir skillnaden i en jämförelse med andra verksamhetsområden inom landstinget då läkarna i förhållande till kurativa anställningar, inom till exempel specialiserad somatisk vård (19240 stycken respektive 1113 stycken) och primärvård (5809 stycken respektive 814 stycken), är betydligt många fler. Det stora antalet anställningar inom kurativt och socialt arbete pekar dels på ett behov av socialarbetarkompetens inom psykiatrin och dels på en vilja att möta den sociala människans behov inom psykiatrin.

Kuratorsrollen inom hälso- och sjukvård

I Sverige tog det sociala arbetet inom sjukvården sin början i sinnessjukvården, för att därefter utökas till somatisk vård (Lundin et al. 2009). Med inspiration från USA och England och på initiativ från socialt intresserade läkare och en tillsatt kommitté från Centralförbundet för socialt arbete (CSA) identifierades behovet av ett organiserat socialt arbete i sjukvården i början av 1900-talet. Den första kuratorn för sinnessjuka anställdes i Stockholms stad 1914 och hade till uppgift att skydda och bevaka patienters rättigheter och intressen under deras sjukhusvistelse, förbereda patienters utskrivning, utreda patienters sociala och ekonomiska situation samt verka som patienternas stödkontakt (Olsson, 1999). År 1920 anställdes den första kuratorn inom kroppssjukvård i Stockholms stad och tjänstgjorde för samtliga kroppssjukhus där, med uppgift att stödja patienter genom hjälp och råd i deras enskilda angelägenheter. Ingen av de två omnämnda kuratorerna hade en social utbildning då de började arbeta men fick stort erkännande för sina insatser och fler kuratorer kom därefter att anställas runtom i landet inom både psykiatrisk och somatisk sjukvård (Fredlund, 1997; Olsson, 1999). Utvecklingen från de första kuratorerna och framåt har beskrivits av Fredlund (1997) och Olsson (1999), vilka

i sin tur har använts i senare litteratur om kuratorsyrket i Sverige (Lundin et al. 2009).

Inom många verksamheter i hälso- och sjukvården är kuratorn idag den enda yrkeskategori som har samhälls- och beteendevetenskaplig utbildning och psykosocial kompetens (Lundin et al. 2009). Vilken utbildning som är lämplig för yrket har dock varit föremål för diskussion under den historiska utvecklingen (Fredlund, 1997). Vilka arbetsuppgifter kuratorn har och vilken roll kuratorn får i arbetet skiftar beroende på vilken verksamhet som kuratorn arbetar i. Samarbete och samverkan mellan representerade yrkeskategorier är vanligt och de team som bildas blir således flerprofessionella allt utifrån patienters specifika behov (Lundin et al. 2009).

I vissa fall behöver andra parter utanför hälso- och sjukvården kontaktas och inkluderas i ett samarbete runt en patient. Kuratorn har kunskap om samhällets resurser och är den part som, förutom det interna samarbetet som beskrevs ovan, även samarbetar med externa samarbetspartners. Samarbetspartners som kan bli aktuella är olika verksamheter inom socialtjänst och andra kommunala förvaltningar, Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, olika patientföreningar, kyrkor och andra frivillig- och intresseorganisationer. Kuratorn kan ge information, hjälpa till med kontakter, följa med på möten och sköta samarbetet på flera olika sätt. Andra uppgifter som hamnar på en kurators bord är psykosocialt stöd, psykosocial utredning och smittspårning, vilket finns beskrivet i lagtext och föreskrifter (Lundin et al. 2009).

Kurators yrkesroll och arbetsuppgifter har ur ett historiskt perspektiv varit ett omdiskuterat ämne. Innehåll och fokus har med tiden skiftat. De tidiga pionjära ansatserna, som innebar att kuratorn själv fick ett stort ansvar för utformning av arbetet, har gått via olika former av positionering och differentiering gentemot andra yrkesgrupper, mot att vara en yrkesgrupp som utan specifika behörighetskrav fortsätter att försöka att inmuta sitt eget arbetsområde inom hälso- och sjukvård (Olsson, 1999). Olsson (1999) hävdar att sjukhuskuratorerna på 1980-talet gick åt olika håll, då de som arbetade inom den somatiska vården fokuserade det psykosociala arbetet medan kuratorerna inom psykiatrin sökte vidareutbildning inom psykoterapeutiskt behandlingsarbete. Lundin et al. (2009) har beskrivit det arbete som en kurator gör i allmänhet inom hälso- och sjukvård för psykosocialt förändringsarbete på individ-, grupp- och samhällsnivå med det professionella samtalet som ett viktigt arbetsverktyg.

Kuratorn inom psykiatrin

Inom vuxenpsykiatrin har kuratorn under 1900-talet gått från att ha ansvar för patienters medel och ägodelar och försvar av deras rättigheter, till att göra sociala utredningar och förmedla och samordna resurser och sedan vidare mot utredningsarbete samt arbete med patienters motivation och behandling (Olsson, 1999). Under samma sekel har Olsson (1999) identifierat att arbetsuppgifter flyttats runt mellan olika professioner, vilket i sig påverkat arbetet för kuratorer.

Kurators roll inom psykiatrin har blivit allt viktigare vartefter allt fler patienter vårdas i öppenvård och inte på institution eller sjukhus (Ottosson & Ottosson, 2007). Att psykosociala problem både kan vara en konsekvens av och en bakgrund till en psykisk störning, som föranleder kontakt med psykiatrin, är det flera som hävdar (Lundin et al. 2009; Ottosson & Ottosson, 2007). Kurators insatser aktua-

luseras och behövs vid en mängd olika sociala problem. Kuratorns funktion i psykiatrins teamarbete idag kan därför uppfattas som tredelad. För det första är funktionen att ge information och vara rådgörande i patienters juridiska och sociala frågor, för det andra ska kuratorn kunna företräda patienter i kontakt med andra instanser och för det tredje kan kuratorn fungera som terapeut och ha stödsamtal i motivations- och förändringsarbete (Lundin et al. 2009; Ottosson & Ottosson 2007).

Psykosocialt arbete

Lundin et al. (2009) skriver att psykosocialt arbete inom hälso- och sjukvård innebär att se individen i sitt sammanhang. Målet är att genom individuell behandling och/eller gruppbehandling stärka individers förmågor att handskas med både inre och yttre påfrestningar samt arbeta för att människors livssituation ska utvecklas gynnsamt genom förändringar i den sociala miljön.

Den tredelning av kuratorns funktion som nämnts ovan beskriver det psykosociala arbetet på ett individuellt plan. Kuratorns arbete kan därutöver även utföras på grupp- och samhällsnivå. För att kuratorn ska kunna göra en bedömning av vilken åtgärd som kan bli aktuell för att förbättra patientens situation så görs inledningsvis en psykosocial anamnes. Anamnesen syftar till att kartlägga patientens sociala situation och innebär ett slags utredande samtal inför en eventuell fortsatt behandling (Lundin et al. 2009).

Begreppet psykosocialt arbete kan uppfattas som ett diffust, både synsätt och arbetssätt, som hamnar någonstans i gränslandet mellan psykoterapi och socialt arbete. Gränserna däremellan kan vara flytande och ett sätt att skilja på de närliggande begreppen är, enligt Lennéer Axelson och Thylefors (1999), utifrån ambitionsnivå och syfte när det gäller förändringsarbete hos en patient eller en klient. En första nivå kallas *social service* och innebär mestadels resurs- och kunskapsförmedling där den yttre sociala situationen är i fokus och personligheten berörs mycket lite. Nivå två består av två olika former av *psykosocialt arbete*. Det ena är allmänt inriktade insatser av upplysande och kunskapsförmedlande art som riktas till grupper. Det andra är individuellt inriktade insatser där enklare stödsamtal, krisamtal, rådgivning samt motivations- och utredningsarbete ingår. På nivå två berörs personens förflutna endast i begränsad omfattning men arbetet kan väl ha en terapeutisk effekt. Nivå tre kallas *psykosocialt behandlingsarbete* och är individinriktade insatser som kräver en viss motivation hos klienten eller patienten. Insatser på den här nivån är mer systematiserade än tidigare nivåer och förutsätter ett slags gemensam målsättning och problemlösningsprocess för behandlare och klient. Syftet kan vara förändring av den sociala situationen, av relationer och/eller av personligheten. Det psykosociala behandlingsarbetet skiljer sig från psykoterapiens arbetssätt genom det sociala och psykologiska perspektivet och fokuserar därmed inte enbart psykopatologin. Båda dessa arbetssätt syftar till förändring och ställer kompetenskrav på de behandlare som utför dem. Lennéer Axelson och Thylefors (1999) ser de båda senaste arbetssätten som likvärdiga och inte rangordnade.

3 Tidigare forskning

I det följande visar tidigare forskning på kunskapsläget i ämnet. De artiklar och studier som refereras är relevanta för ämnet och bidrar till att sätta undersökningen i ett sammanhang. Vad andra har skrivit om ämnet sträcker sig från socialarbetarens kompetens inom psykiatri via logoterapins möjligheter i det sociala arbetet till studier som handlar om just mening i arbetet.

Socialarbetarens kompetens

Deweese och Lax (2009) skriver ur en amerikansk kontext om sambandet mellan socialt arbete och psykisk hälsa, utformningen av praktiskt socialt arbete inom dagens psykiatriska vårdssystem samt utbildningens uppgift att förbereda socialarbetare för arbete inom detta område. Deweese och Lax skriver om vikten av att socialarbetare inom psykiatrisk vård tar sin speciella kompetens på allvar i relation till den huvudsakliga och allmänt vedertagna individuella förståelsen och diagnoseringen av psykisk ohälsa. Det innebär att socialarbetare behöver värna sin speciella kunskap och förståelse av personen-i-situationen, rättvisefrågor och strukturella problem som kan vara en botten i en människas psykiska problematik. Författarnas syfte är att ge de som utbildar socialarbetare en pedagogisk ingång i hur utbildning kring det sociala arbetet med psykisk ohälsa kan ta sig uttryck. I centrum står ett kritiskt förhållningssätt till andra professioners förståelse av psykiska problem inklusive diagnostiska manualer, till olika teoretiska ingångars relevans samt till socialarbetarens egen respektive patienters sociala position i förhållande till kön, klass, status och etnicitet. Trots att artikelns klara amerikanska kontext skiljer sig från den svenska psykiatriska kontexten och kuratorns roll i dagens teamarbete, berör författarna Deweese och Lax ett ämne som även har diskuterats i svensk litteratur (Fredlund, 1997; Olsson, 1999) och handlar om kuratorns yrkesroll i relation till övriga professioner inom hälso- och sjukvård.

Aviram (2008) gör en historisk sammanfattning av det sociala arbetet inom psykiatrisk vård och poängterar professionella socialarbetares nyckelroll i den situation som den här verksamheten står i idag. Aviram visar på utvecklingen som gått emot en avinstitutionalisering i den psykiatriska vården och det ständiga och omfattande behovet av socialarbetarkompetens i de nya samhällsbaserade verksamheter som uppstått. Aviram menar att det inte finns någon anledning för socialarbetare att stå tillbaka för övriga legitimerade professioner utan snarare stå upp för sin bio-psykosociala förståelse av människan och psykiska problem, sin koordinerande roll mellan representerade professioner och organisationer, sin kunskap om samhället och sina interventioner på individuell, grupp- och samhällslevelle. Aviram menar att socialarbetaren, genom att inmuta sitt område på det psykiatriska området, kan stärka både sin position som viktig aktör och sin professionella status. Socialarbetarens kunskap är således värdefull. ”They appear especially important as becoming a counter force to the medicalization trends in mental health services” (Aviram 2008, s.628).

Både Deweese och Lax (2009) och Aviram (2008) har skrivit om socialarbetarens speciella kompetens som ett brett komplement till övriga professioner i det psykiatriska vårdssystemet. Vad ingen av dem nämner är socialarbetarens möjlighet att bidra med ett existentiellt perspektiv i det här sammanhanget.

Intresse för logoterapi

Guttmann (2001) uppmärksammar den stora och växande andelen äldre människor i befolkningen generellt samt den gerontologiska forskningen i relation till detta. Syftet med artikeln är att visa på logoterapins sätt att bemöta åldrande och människans universella strävan efter ett meningsfullt liv samt att visa hur detta skulle kunna vara applicerbart på alla åldrar, både sjuka och friska människor, det vill säga, i stort sett alla som socialarbetare på något sätt kommer i kontakt med. Guttmann menar att logoterapins sätt att närma sig ett andligt meningsfullt liv kompletterar det sociala arbetets värdegrund och attityd till mänskligt liv och dess värdighet. Logoterapin är dessutom ett komplement till användningsbara behandlingsmetoder. Guttmann vill genom sin artikel uppmuntra socialarbetare att grundligt sätta sig in i logoterapeutisk litteratur och dess grundstenar, allt för att socialarbetarens kunskap och praktiska arbete ska berikas, både i filosofisk mening och i klart praktiskt tillämpbar mening.

Guttmann skriver om modern gerontologisk forskning som identifierar och uppmärksammar universella behov hos människor som åldras. Dessa behov är självklara och i stort sett allmängiltiga för människor oavsett vilket samhälle de lever i. Trots detta menar Guttmann att det kanske viktigaste behovet inte finns med, och syftar då på behovet av att ha ett andligt meningsfullt liv. Guttmann hävdar att det är något som oftast utelämnas i den professionella litteraturen kring åldrande, med undantag av logoterapin. Genom att dimensionen av människans sökande efter meningsfullhet i sitt liv inte blir föremål för forskning i så stor omfattning lyfter Guttmann behovet av att använda Frankls logoterapi för att synliggöra en sådan dimension. Trots att Guttmanns artikel handlar om äldre och åldrande så gör han en poäng av att logoterapins grundtankar om människans innersta strävan efter mening riktar sig till gamla såväl som till unga personer samt framförallt till människor i de hjälpsöande professionerna i socialt arbete (Guttmann, 2001).

Mening i arbetet

Flera studier (Carlsson, Gullsten & Landahl, 2003; Grenholm, 1988; Hammell, 2004; Leufstadius, 2008; Pavlish & Hunt, 2012) behandlar ämnet mening i arbetet, faktorer som ger mening i arbetet samt betydelsen av mening i arbetet. Grenholm (1988) har i sin bok *Arbetets mening* analyserat sex teorier om arbetets syfte och mening. I analysen utkristalliserades tre aspekter av arbetets mening som ger svar på frågan om vad som driver människan att arbeta. Den första aspekten av arbetets mening är de ekonomiska resurser som erhålls. Detta innebär att drivkraften att arbeta främst ligger i ekonomiska och materiella behov och för att uppnå tillfredsställelse i livsuppehälle och fritid. Tillfredsställelse av sociala behov är den andra aspekten av arbetets mening. Här finns en uppfattning om människan som en social varelse som interagerar med andra människor och arbetet i sig leder därför till en tillfredsställelse av sociala behov genom exempelvis uppskattning, socialt umgänge och social status. Denna aspekt handlar även om arbetets mening som behovstillfredsställelse genom självförverkligande och genom att utveckla sina egna resurser. Den tredje och sista aspekten av arbetets mening är drivkraften att arbeta för att tillgodose andras behov genom produktion av varor och tjänster (Grenholm, 1988).

En mängd positiva aspekter och konsekvenser av meningsfullhet i arbetet har påvisats. Upplevelsen av meningsfullhet i sysselsättning är av betydelse för att människor ska uppleva tillfredsställelse i sina liv, få en förbättrad livskvalitet samt för att

bevara god hälsa (Hammell, 2004). Hammell (2004) menar att upplevelsen av mening och meningsfullhet är avgörande för en individs livsval och yrkesval samt att vi själva är fria och har ansvaret att ge livet och det vi gör en mening. Att vara sysselsatt med något som upplevs meningsfullt är avgörande för människors förmåga att hantera oanade livssituationer och att ta sig igenom traumatiska händelser (Britt, Adler & Bartone, 2001; Hammell, 2004). Leufstadius (2008) skriver att betydelsen av mening i arbetet inte är allmängiltigt, utan varierar från individ till individ och menar att alla arbeten har någon slags mening.

Mening i människovårdande yrken

Pavlish och Hunt (2012) studerade arbetets mening ur ett människovårdande perspektiv genom ett fokus på akutsjuksköterskors upplevelser av mening i arbetet. Undersökningen bestod av 13 stycken semistrukturerade intervjuer i berättande form, som syftade till att få en utvecklad och djup förståelse av ämnet. Tre primära teman för mening i arbetets varande framkom i undersökningen; känsla av uppskattning, relationer/kontakt med patienter och anhöriga samt deras egna insatser. Akutsjuksköterskornas insatser som mening i arbetet kunde exempelvis innebära att få se patienten bli bättre. Faktorer som ett fungerande teamarbete, konstruktiv ledning och tillräckligt med tid för patienter är goda förutsättningar för att skapa mening i arbetet medan stress och splittrande ledarskap kan vara hinder för mening i arbetet. I studien framkom även att mening i arbetet har en mängd positiva konsekvenser som till exempel ett större arbetsengagemang, en större arbetsglädje, bättre prestation, en god arbetsmiljö samt att det blir lättare för de yrkesverksamma att uthärda den dagliga stressen. Den positiva arbetsmiljön, som upplevelsen av mening i arbetet skapar, främjar även behandlingsresultat, hälsovård och arbetsprestation. Dessutom var patienterna i högre grad mer nöjda med vården på enheter där akutsjuksköterskorna upplevde mening i arbetet. Pavlish och Hunt (2012) skriver även att chefers främjande av meningsfullt arbete är av stor vikt, både genom skapandet av meningsfulla miljöer och genom att uppmuntra medarbetare till att reflektera över meningsfullhet och hur man finner mening i arbetet. Chefers främjande av mening i arbetet bidrar till en förbättring av medarbetares motivation och insatser (Pavlish & Hunt, 2012).

Carlsson, Gullsten och Landahl (2003) berörde genom sin studie *Vad ger mening och sammanhang i arbetet med människor?* arbetets mening i relation till ett annat människovårdande yrke. Studiens syfte var att undersöka vilka faktorer som influerar handläggare som arbetar inom ohälsoområdet på Försäkringskassan att uppleva mening och sammanhang i deras arbete, utifrån både organisatoriska och individrelaterade aspekter. I studien framkom att ett innehavande av hjälparollen var den dominerande faktorn för upplevelsen av meningsfullhet i arbetet. Genom att ge stöd, vägledning och att motivera klienterna i sitt arbete upplever de mening i arbetet. Kreativt arbetsplatsklimat och relationsinriktad ledarstil var ytterligare faktorer som främjade mening i arbetet. Den rådande höga arbetsbelastningen på Försäkringskassan upplevdes förhindra meningsskapandet då det var svårt för dem att etablera goda relationer på grund av tidsbrist. Det framkom även i studien att handläggarnas känsla av mening och sammanhang är viktigt för att samspelet i relationerna till klienterna, arbetskolllegorna och cheferna ska fungera. Carlsson et al. (2003) skriver att mening i arbetet också har en motiverande effekt i arbetet.

Sammanfattningsvis visar tidigare forskning på ett stort behov av socialarbetarens specifikt breda kompetens inom det psykiatriska vårdssystemet, både i relation till

pedagogisk inriktning under utbildning (Deweese & Lax, 2009) och i förhållande till dagens utformning av psykiatrin (Aviram, 2008). Vidare identifieras logoterapi som en möjlig ingång för och ett viktigt komplement i socialarbetarens kompetens då det handlar om bemötandet av människors universella sökande efter meningsfullhet i sina liv (Guttmann, 2001). Gällande mening i arbetet har Grenholm (1988) skrivit om vad som kan driva en människa att arbeta. Andra har beskrivit vilken betydelse mening i arbetet kan ha för en människa (Britt et al. 2001; Hammell, 2004; Leufstadius, 2008) och vilka individuella och organisatoriska faktorer som bidrar till en upplevelse av mening i arbetet med människor (Carlsson et al. 2003). Ytterligare en studie visar hur akutsjuksköterskor upplever mening, vad som ger goda förutsättningar för deras mening samt vilka konsekvenser en upplevelse av mening i arbetet kan föra med sig i ett människovårdande yrke (Pavlish & Hunt, 2012).

4 Teori

Valda teoretiska utgångspunkter ger en bild av vilka premisser som undersökningen vilar på. De teoretiska perspektiven är valda utifrån att de kompletterar varandra och tydliggör ur vilken synvinkel undersökningen förstås. Teoriavsnittet inleds med en inblick i det utmanade människovårdande arbetet, med hjälp av Maslach och Asplund, och avslutas med Frankls logoterapi, vilken har varit vägledande i undersökningen.

Utmaningar inom människovårdande yrken

Socialt arbete är som tidigare nämnts en svår utmaning på olika sätt. Maslach (1985) skriver på detta tema i sin bok *Utbränd: En bok om omsorgens pris* om kopplingen mellan människovårdande yrken, däribland socialarbetare, och utbränning. Utbränningen är ett resultat av social interaktion i professionellt hjälpsamt yrkesarbete. Maslach beskriver människovårdande yrken som mycket krävande då det fordras lugn, tålmod, medkännande och förståelse i mötet med skiftande påfrestande situationer samt en uppsjö av negativa känslor hos hjälptagare. Emotionell utmattning, depersonalisering och nedsatt personlig prestation är tre huvudsakliga aspekter av utbränning som orsakas av arbetet med människor. Emotionell utmattning, menar Maslach, är det centrala i utbränningssyndromet, vilket innebär den utmattning som förorsakas av ett för starkt emotionellt engagemang och emotionella krav från andra. Depersonalisation innebär den sakliga, okänsliga och avhumaniserade syn på människor hjälparen tar för att skydda sig mot allt för nära kontakter. Den tredje aspekten av utbrändhet är nedsatt personlig prestation, då känslor av otillräcklighet och misslyckande blir påträngande. Maslach skriver att en förståelse för människors kontakter och relationer med andra är en nödvändighet för att förstå begreppet utbränning. En hjälparens förändrade syn på människan, från positivt omtänksam till en negativ uppfattning om människor, är ett resultat av utbränning (Maslach, 1985).

Asplund (1987) har ställt sig frågande till Maslachs (1985) definition av begreppet utbränning som orsakat av den sociala interaktionen i människovårdande yrken. Maslachs bild av orsaker och symtom på utbränning handlar om känslor i den sociala interaktionen och hur dessa känslor verkar kunna ta slut hos socialarbetaren, i brist på bland annat positiv feedback från hjälptagare. Asplund menar att Maslach

placerar känslorna som inneboende i socialarbetaren istället för som något, vilket Asplund själv hävdar, i interaktionen uppstått och utvecklat. Asplund väljer istället att tala om känslösbortfall eller känslostopp i betydelsen att socialarbetaren blir likgiltig inför den andra människan. Likgiltigheten eller den sociala responslösheten inför en människa är något av dagens samhälle konstruerat och en högre riskfaktor för utbränning än för mycket arbete, för mycket negativ feedback eller för monotona arbetsuppgifter. De senare faktorerna kan avhjälpas genom vila, avspänning och eventuellt byte av arbetsrutiner. Likgiltigheten inför den abstrakta samhällsvarelse däremot, den behöver istället förändras mot ett konkret möte med en konkret person med all dennes sociala responsivitet i form av känslor och reaktioner, oavsett om det är negativa eller positiva sådana. Mötet och den sociala interaktionen mellan konkreta personer utgör i sig inte en risk för utbränning utan det innebär den elementära formen av socialt liv som Asplund beskriver. Risken ligger istället i när ett möte blir en alltför abstrakt socialitet där det inte finns några känslor inblandade (Asplund, 1987).

Frankls logoterapi

Viktor Frankl var professor i psykiatri och neurologi i Wien och skapare av vad som har kallats den tredje Wien-skolan i psykoterapi eller *logoterapi*. I sökandet efter en terapi som skulle hjälpa hans egen existentiella ångest, bland annat i korrespondens med Freud, började Frankl skapa en ny form av terapi som skulle kunna komplettera psykoanalys och andra terapiformer. Frankl började sin djupdykning i vetenskapsteoretiska frågeställningar då han förstätt att all terapi grundar sig i den sortens tankegångar. De avgörande livsfrågorna hamnade i centrum i byggandet av hans terapeutiska system. Vad är en människa? Vad kan en människa? Hur är en människa konstituerad? (Åkerbergs förord till Frankl, 1986a; Åkerbergs fackgranskning i Frankl, 1990).

Frankls arbete avbröts emellertid och förstördes under andra världskriget då han själv blev förd till koncentrationsläger med första stopp i Auschwitz. Under tiden som lägerfånge fortsatte dock hans intresse för och studier i psykologi, om än på helt andra premisser. Upplevelser från åren som fånge tillsammans med andra människor i en totalt omänsklig miljö utgjorde iakttagelser som efter befrielsen fick tillfogas och empiriskt berika det logoterapeutiska systemet (Frankl, 1986a).

Centralt i logoterapi är uppfattningen om människan med hjälp av tre stödjelpelare. Den första är *viljans frihet* som utgår från tanken om att människan har en möjlighet att ställa sig över sina biologiska, psykologiska och sociologiska villkor och välja ståndpunkt i relation till dessa villkor. Detta leder till ytterligare en dimension som är människan förunnad, att kunna reflektera över sig själv och därigenom kunna döma och bedöma sina handlingar i moralisk och etisk betydelse, vad Frankl kallar självtranscendens, som tydligast manifesteras i fenomenen kärlek och samvete. Friheten i det här sammanhanget är alltså inte en frihet i förhållande till villkoren utan en frihet att inta ståndpunkt till det som människan konfronteras med (Frankl, 1986b).

Den andra stödjelpelaren är *viljan till mening* vilket, enligt Frankl, är en primär kraft i en människas liv. Viljan till mening står i polemik till den freudianska psykoanalysens kretsande kring viljan till lust (eller lustprincipen) samt den adlerska psykologins fokus på viljan till makt. Meningen med livet är något människan måste upptäcka, inte något som människan måste uppfinna. ”Denna mening är unik och

specifik på så sätt att den måste sökas av individen själv och förverkligas av honom. Endast då får den en betydelse som kommer att tillfredsställa hans egen *vilja* till mening” (Frankl, 1986a, s.111). Meningen som Frankl talar om är värden och ideal som utövar dragningskraft på en människa i hennes val och handlande. Mening är därför inte en drivkraft bakifrån utan något förpliktigande gentemot någon eller något utanför henne själv. Det ger människan frihet att välja att realisera en möjlighet till mening eller att gå miste om en sådan. Människans vilja till mening eller strävan efter en konkret personlig mening kan bli frustrerad, vilket Frankl kallar existentiell frustration. Detta kan visa sig i inre spänningar som kan leda till psykisk ohälsa, men kan samtidigt vara en förutsättning för psykisk hälsa och den dynamik som kan föra människan i riktning mot meningen i hennes liv (Frankl, 1986a).

Livets mening är den tredje och sista stödjepelaren i Frankls logoterapi. Livets mening i allmänhet är inte det centrala, utan det som är av vikt är en individs särskilda mening i sitt liv, i varje ny stund och nytt sammanhang. Frankl menar att människan har ett ansvar att finna livets mening, då ansvarigheten enligt logoterapi är ”människolivets egentliga väsen” (Frankl, 1986a s.121). Sökandet leds av samvetet som Frankl ser som en mänsklig intuitiv förmåga för att finna meningen. Logoterapi är ingen undervisning eller predikan om livets mening, utan den skall stå till tjänst för människan att upptäcka den mening som står att finna i världen eller den situation hon befinner sig i. Meningen och värdena ses dock inte som helt relativa och subjektiva utan är också kollektiva meningar för mänskligheten (Frankl, 1986a; Frankl, 1986b).

Livets mening kan enligt logoterapi finnas på tre olika sätt. För det första genom en handling eller ett kreativt skapande av något. För det andra genom att uppleva ett värde som exempelvis i skönhet, godhet, kärlek eller sanning. Detta kan ske i natur- och kulturupplevelser eller i möte med en annan människa. Det tredje sättet är att genom sin inställning kunna finna mening även i en situation där människan frångått de övriga två sätten att finna mening och tvingats möta ett ofrånkomligt lidande (Frankl, 1986a; Frankl, 1986b).

Att finna livets mening genom det kreativa skapandet och dess värde kan bland annat ske genom yrkesarbete. Genom den gemenskap ett arbete innebär får ett arbete mening och ett värde i sig. En yrkesarbetare kan genom sitt yrke ge livet en mening, då det är kopplat till det han/hon presterar, inte till själva yrket i sig. Det avgörande för ett meningsfullt liv är inte vad man arbetar med utan det som spelar roll är *hur* han/hon arbetar samt att prestationen är inriktad på gemenskapen. Mening kan därmed upptäckas i alla möjliga yrken och sammanhang. Frankl (1990) menar att först när den yrkesverksamma väljer att gå utanför de yrkesprofessionella gränserna, som till exempel genom mänskliga insatser och genom att yttra personliga ord, får livet en mening genom yrket (Frankl, 1990).

Den andra vägen till mening i livet är som ovan nämnts att uppleva något, som natur och kultur eller att uppleva någon, en människa, varför den delvis kan kallas för kärlekens mening. Kärleken är en förutsättning för att förstå och lära känna en människas innersta personlighetskärna. Frankl beskriver kärleken som en andlig handling där människor kommer varandra inpå djupet och ser egenskaper och möjligheter hos varandra. Genom att medvetandegöra möjligheterna hos varandra bidrar man till ett förverkligande av dessa möjligheter (Frankl, 1986a).

Det tredje sättet att finna livets mening är speciellt då det innebär att finna mening även i lidandet. Det är en utmaning men inte en omöjlig sådan, menar Frankl. Lidandets mening handlar om människans sätt att möta ett ofrånkomligt lidande och ställa sig över de villkor hon konfronterats med. Frankl skriver i detta sammanhang om den tragiska triaden och att meningen står att finna i inställningen till smärta, skuld och död. Attityden till lidandet handlar om att inta en värdig inställning till det samma och det här gör att livet kan vara meningsfullt även under de värsta förhållanden (Frankl, 1986a; Frankl, 1986b).

Logoterapin är optimistisk i tron på att människan alltid har förmåga att finna mening och gå utöver sig själv, så kallad självtranscendens. Det finns dessutom i logoterapin en öppenhet mot att det skulle kunna finnas en yttersta och djupaste mening bortom människan, bortom logiken och det rationella tänkandet, en så kallad supra-mening. I en sådan dimension kanske vårt mänskliga lidande har en annan betydelse (Frankl, 1986a). Frankl menar att logoterapin och dess utövare har möjlighet att humanisera psykiatrin. Logoterapin gör det möjligt att se människan i en annan dimension än enbart i den psykologiska, biologiska eller sociologiska dimensionen. Det vill säga att se människan som en mänsklig varelse, sådan hon är, och "inte ett ting bland andra" (Frankl, 1986a, s.143).

5 Metod

Metodansats

Kvalitativ och kvantitativ forskning är två olika typer av forskningsstrategier som förekommer i olika sammanhang. I en kvalitativ undersökning är deltagarnas perspektiv det centrala med ett fokus på en förståelse av deras upplevelser och uppfattningar (Bell, 2000; Bryman, 2011). Då vårt intresse grundar sig i att utforska, ta del av och försöka förstå informanternas upplevelser ligger en kvalitativ undersökningsmetod i form av intervjuer i linje med vår undersökning. Den kvalitativa forskningens traditioner grundar sig i att människans syn på verkligheten är subjektiv. Den kvantitativa undersökningens positivistiska kunskapssyn är med sitt fokus på kvantifiering mindre lämpad för vårt syfte med undersökningen, då fenomenets utbredning varken bidrar till en större förståelse för fenomenet mening eller uppfyller vårt syfte med undersökningen (Bryman, 2011).

Vi har genom kvalitativa forskningsintervjuer undersökt ämnet mening i arbetet och intresserat oss för våra unika informanternas tankar kring fenomenet mening. I kvalitativa forskningsintervjuer finns möjlighet att fördjupa sig i informantens svar genom följdfrågor, vilket bidrar till ett fylligt och välutvecklat empiriskt material (Tasker, 2000) samt ger möjlighet att finna meningsbärande betydelser hos informanterna (Bryman, 2011).

Litteratursökning

För att få en överblick av tidigare forskning och kunskapsläget kring ämnet användes databaserna *Social Services Abstracts*, *Sociological Abstracts*, *Swepub* och sökmotorn *Summon*. Samtliga databaser har nåtts via Göteborgs universitetsbiblioteks hemsida (www.ub.gu.se). De kombinationer av sökord som har använts är: "mening", "mening i arbetet", "meaning social worker", "finding meaning" AND "social work*", "finding meaning in life", "meaning*" AND "psychiatry" AND

"work*". En genomgång av tidigare forskning och kunskapsläget på området har visat att det finns mängder med forskning om mening i allmänhet men sparsamt med forskning kring vårt mer specifika ämne gällande mening i arbetet för kuratorer inom psykiatri. Vi gick igenom sökträffarna och valde därifrån artiklar och studier med relevans för bakgrunden, teorival, metod och resultat i vår undersökning. Studierna berörde socialarbetarens kompetens i relation till psykiatri, logoterapiens möjliga användningsområde inom socialt arbete samt flera studier om just mening i arbetet. Att ge en fullständig bild av kunskapsläget var inte möjligt inom ramen för denna undersökning och det är möjligt att det finns studier som borde ha inkluderats, men som vi inte har funnit.

När det gäller den litteratur som används i bakgrunden gjordes sökningar på bland annat *kurator* och *psykiatri* i universitetsbibliotekets bibliotekskatalog och sökmotorn *Summon*. Den litteratur som hittades genom sökningar förde oss sedan via referenslistor vidare. Även referenslistor från ett fåtal tidigare uppsatser på ämnet har använts för litteratursökning. Litteraturen handlade om psykiatriens utformning och om kuratorsarbete både inom hälso- och sjukvård i allmänhet och mer specifikt i den psykiatriska vården. Via det aktuella landstingets hemsida kunde vi även finna *Sveriges Kommuner och Landstings* personalstatistik över landstingsanställda och få en bild av hur gruppen kuratorer inom psykiatri såg ut.

Urval

För att komma i kontakt med informanter till vår undersökning användes två olika målinriktade tillvägagångssätt. Dels användes de kontakter vi hade sedan tidigare till personer som arbetar inom psykiatri. Dels tog vi kontakt med enhetschefer och kuratorschefer via telefonväxeln till det lokala universitetssjukhuset och fick därigenom antingen kontaktuppgifter eller informationen vidarebefordrad. Psykiatriska avdelningar och mottagningar valdes slumpmässigt ut via universitetssjukhusets hemsida för att få spridning och variation i de representerade arbetsplatserna. Eftersom urvalet även formades av att vi blev vidareslussade till informanternas kollegor och kontakter kan urvalet kallas både ett tillfällighets- och ett snöbollsurval. Urvalet framstår även som målstyrt då vi sökte de personer som våra frågeställningar är riktade mot (Bryman, 2011).

Utgångspunkten var att informanterna skulle ha minst 15 års erfarenhet av socialt arbete som socionom. Anledningen till detta var att vi önskade att informanterna skulle ha en längre tids arbetslivserfarenhet bakom sig i reflektionerna kring vårt syfte. På grund av att vi i ett inledningsskede fick invänta respons på förfrågan om medverkan i undersökningen, så blev detta krav inte strikt hålllet. Det visade sig dock att av de åtta informanter som ingår i undersökningen hade majoriteten av informanterna över 15 års erfarenhet medan två av informanterna inte hade jobbat som socionom så länge. De två senare informanterna hade däremot över 15 års erfarenhet av att arbeta med människor, dock utan socionomexamen, varför vi gjorde bedömningen att dessa informanter också skulle inkluderas i undersökningen.

Informanterna var samtliga yrkesverksamma socionomer och kuratorer på olika psykiatriska mottagningar och avdelningar i en storstad med tillhörande kranskommuner. De verksamheter som informanterna representerade var barn- och ungdomspsykiatrisk mottagning, slutna psykiatriska avdelningar, öppna psykiatriska mottagningar och psykiatrisk behandlingsenhet. Samtliga informanter hade förutom soc-

ionomexamen minst grundläggande utbildning i psykoterapi på steg-1-nivå. Samtliga informanter var kvinnor mellan 45 och 67 år.

I kvalitativ forskning är det svårt att avgöra hur stort urvalet behöver vara för att teoretisk mättnad ska uppnås (Bryman, 2011). De sju intervjuer, med sammanlagt åtta informanter, som genomförts har dock visat på rika nyanser och variation i materialet, vilket har gjort det möjligt att tillfredsställande besvara våra frågeställningar.

Intervju

Intervjuerna genomfördes i semistrukturerad form med tematiska frågor som speglade syfte och frågeställningar samt var sprungna ur förståelsen av valda teorier. Anledningen till valet av den här sortens intervju hade att göra med att vi var två personer inbegripna i materialinsamlingen på fältet. Ambitionen var att kunna genomföra intervjuerna på liknande sätt och därför försäkrade vi oss om att samma frågor ställdes oavsett vem som ledde intervjun. Valet av intervjuform gav dessutom möjlighet att ställa frågor som speglade vår förförståelse av teorin (Bryman, 2011).

Utformningen av intervjuguiden (se Bilaga 2) gjordes gemensamt. Intervjuguiden var ett hjälpmedel för att få med relevanta teman som intervjun skulle behandla. Under intervjuerna användes intervjuguiden som just en guide, vilket kunde innebära att frågorna inte alltid ställdes i samma ordning som i guiden samt att det fanns utrymme för informanterna att göra egna associationer och för intervjuaren att ställa följdfrågor (Bryman, 2011). Intervjuguidens teman utgick från undersökningens frågeställningar med, under respektive tema, möjliga formulerade frågor att använda i intervjusituationen. Frågorna som ställdes var i huvudsak öppna, med inledande frågor för att låta informanten associera fritt kring temat för att sedan följa upp dessa med sonderingsfrågor och preciserande frågor (Bryman, 2011; Kvale & Brinkmann, 2009).

Sju intervjuer utfördes med totalt åtta kuratorer som arbetar inom psykiatri. Intervjuerna varade mellan 45 och 70 minuter. Den första intervjun fungerade som pilotintervju då vi inledningsvis förklarade för informanten att det var vår första intervju och där vi i efterhand frågade hur våra frågor upplevdes. Vi diskuterade därefter intervjuguiden och kom fram till att den fungerade väl för vårt syfte. Sex av intervjuerna utfördes enskilt med varje informant medan en intervju utfördes med två informanter samtidigt. Intervjuerna skedde i regel på respektive mottagning/avdelning i ett rum där vi var ostörda. En av intervjuerna genomfördes i ett grupprum på universitetet. Sex av sju intervjuer utfördes gemensamt där vi båda var involverade i att ställa frågor och att leda intervjun framåt. Den sista intervjun skedde, efter den gemensamma erfarenheten, med endast en person som intervjuare. Intervjuerna inleddes med en sammanhangsmarkering, vilken innehöll information om tidsåtgång, förfrågan om inspelning, hur resultaten senare redovisas samt hur informanten kan få del av undersökningen (Lantz, 2007). I detta skede redogjordes även för de forskningsetiska principerna (se nedan under rubrik Etiska överväganden). Intervjun fortsatte sedan med frågor gällande bakgrundsinformation som exempelvis ålder, arbetsuppgifter och antal yrkesverksamma år inom socialt arbete. Frågor av denna karaktär syftade till att skapa ett öppet och tryggt klimat samt etablera en arbetsrelation mellan intervjuare och informant innan djupare och mer personliga teman skulle behandlas (Lantz, 2007). Varje intervju avslutades med att infor-

manten tillfrågades om det var något som denne skulle vilja tillägga kring ämnet, om det var något som denne upplevde att vi inte hade frågat om.

Materialhantering

Inspelningsfunktion i mobiltelefon fungerade som verktyg till insamlingen av data. Sex av intervjuerna spelades in i syfte att dokumentera materialet inför transkribering, vilket samtidigt innebar att intervjuaren kunde koncentrera sig på ämnet och dynamiken i samtalet (Kvale & Brinkmann, 2009). En intervju spelades enligt informantens önskemål inte in. Under denna intervju fördes noggranna anteckningar som i efterhand jämfördes och sammanställdes. Denna intervju inkluderades i materialet, men citerades inte. Genom i huvudsak inspelning som insamlingsmetod dokumenterades informanternas pauser och ordagranna svar, vilka skulle riskeras gå förlorade annars. Inspelningen gjorde det även möjligt att utföra den detaljerade analys som krävs inom kvalitativ forskning (Bryman, 2011).

Efter intervjuerna transkriberades det inspelade materialet ordagrant. Samtliga intervjuer transkriberades i sin helhet. Arbetet med transkribering delades jämnt emellan oss. Vid användning av citat från materialet i analysen gjordes en språklig bearbetning av dessa. Citaten gavs en mer skriftspråklig karaktär och vissa upprepningar togs bort för att göra citaten lättare att läsa. En känslighet iaktogs i detta arbete för att inte innebörden av citaten skulle förändras (Kvale & Brinkmann 2009).

Analys

Med utgångspunkt i Gustafsson, Peralta och Danermark (2012) och Graneheim och Lundman (2003) lästes, inledningsvis på varsitt håll, det transkriberade intervju-materialet noggrant igenom. Under tiden markerades och kommenterades det som uppfattades som viktigt och relevant för våra frågeställningar. I detta skede gjordes en meningskoncentrering av de meningsbärande delarna i materialet (Kvale & Brinkmann, 2009). Därefter gjordes en gemensam genomgång av allt material, där vi genom diskussion enades kring vad som var det kärnfulla i informanternas ut-sagor. Därpå koncentrerades de meningsbärande delarna till kortare beskrivningar för att överblicka likheter och variationer. Sedan påbörjades en tolkning av materialet för att skapa förståelse av innebörden i informanternas beskrivningar. Tolkningarna diskuterades tillsammans för att utröna om det fanns ytterligare förståelser av materialets innebörd. Därefter började kodningen av materialet genom sökning efter mönster, likheter och skillnader i de meningsbärande delarna, vilket ledde till en sortering, tematisering och kategorisering av materialet. I analysen användes frågeställningarnas kärna som teman och sorteringsverktyg för att tydliggöra kopplingen mellan frågeställningar och resultat. Analysen strukturerades därför efter fyra teman som löd *innebörden i arbetets mening, mening i arbetet som kurator inom psykiatrin, bevarande av mening och meningens betydelse*. Tillhörande kategorier under varje tema utkristalliserades och grupperades efter att övergripande teman tagit form och efter hur ofta något visst ämne förekom i informanternas ut-sagor. De varierande ämnena sammanfattades och blev sedan våra kategorier (Gustafsson et al. 2012; Graneheim & Lundman, 2003), tillika delavsnitt i resultatkapitlet. Den teoretiska modellen var vägledande i analysen och ett hjälpmedel för att genom intervjumaterialet kunna besvara frågeställningarna (Lantz, 2007). Kopplingen till relevant tidigare forskning har ökat förståelsen för materialets innebörd och för fenomenet mening.

Validitet och reliabilitet

Validitet och reliabilitet är två forskningskriterium som är viktiga inom kvantitativ forskning, vars tillämplighet inom kvalitativ forskning har ifrågasatts och modifierats av bland andra Bryman (2011). Det finns krav som samhällsvetenskapliga studier behöver uppfylla för att dess resultat skall anses pålitliga och giltiga. Det diskuteras dock vilka som är mest lämpliga att använda (Bryman, 2011). Kraven kan uttryckas handla om ifall undersökningen och det empiriska materialet logiskt och förnuftigt hänger samman med dess resultat. Fyra krav på vetenskaplig standard i kvalitativ forskning har beskrivits av Grinnell (2001). Det första handlar om metoden och undersökningsinstruments reliabilitet. Reliabiliteten avser att klarlägga om den metod som använts kan uppfylla syftet och om undersökningsinstrumentet kan användas för att besvara frågeställningarna. Vårt syfte går klart i linje med en kvalitativ metod i form av intervjuer eftersom det är informanternas upplevelser av ämnet som är av intresse. Vid utformningen av undersökningsinstrumentet, det vill säga intervjuguiden, har en känslighet i förhållande till frågeställningarna iakttagits för att stärka reliabiliteten. Den semistrukturerade utformningen av intervjun samt att vi har utfört de flesta intervjuerna tillsammans har syftat till att öka undersökningens reliabilitet (Bryman, 2011). En intervju utfördes med endast en intervjuare närvarande vilket kan ha påverkat intervjusituationen och informanten (Lantz, 2007). Analysen, genom tematisk läsning, förståelse och kodning av intervjumaterialet, visade sig reliabelt i relation till den valda teorin, både i de fall teorin bekräftades och då den visade på motsägelser.

Det andra kravet avser en undersöknings replikerbarhet, vilket innebär möjligheten till att någon annan skulle kunna genomföra samma studie igen och då få samma resultat. Detta krav är emellertid inte särskilt fruktbart eller intresseväckande och därmed mycket sällan förekommande i bedömning av samhällsvetenskaplig forskning (Bryman, 2011; Grinnell, 2001). Vi har likväl redogjort för stegen i denna undersökning med en ambition om att bidra med en transparens som gör det möjligt att undersöka det här ämnet. Mest sannolikt kan det inte ske på samma premisser, men ändå på ett sätt som skulle kunna relateras till vårt resultat. Kvalitativa intervjuer är dock en form av datainsamling som sker i interaktionen mellan intervjuare och informant, vilket gör det omöjligt att replikera i sin helhet (Grinnell, 2001).

Det tredje kravet gäller den interna validiteten för våra slutsatser (Grinnell, 2001). Det kravet fokuserar den logiska argumentationen kring våra slutsatser i förhållande till det empiriska materialet. Vårt att nämnas är det, inom omfattningen för denna undersökning, innehållsrika insamlade intervjumaterialet. Resultat och analys gjorde det möjligt att dra de slutsatser som gjorts, om än med vissa förbehåll kring den subjektiva karaktären av ämnet i sig.

Det fjärde kravet handlar om i vilken grad undersökningens resultat går att generalisera till andra grupper, platser eller tider (Grinnell, 2001). Vårt syfte benämns handla om kuratorer som arbetar inom psykiatrin, men syftet är inte att säga något generellt om alla dem. Den kvalitativa undersökningen är till sin natur inte heller ute efter att explicit kunna säga något om den population varifrån urvalet har gjorts. Att vårt resultat ändå har ett värde kan emellertid ses i ljuset av den frånvarande existentiella dimensionen av människan under vår pågående socionomutbildning. De liknande drag som förekommit i informanternas utsagor ger oss anledning att tro att det finns något generellt att tala om gällande mening i arbetet som kurator inom psykiatrin. Att detta skulle ha relevans för socionomutbildningen och för de

många som kommer att arbeta som kuratorer inom psykiatrin är något som vi inte kan bortse från.

Etiska överväganden

Vetenskapsrådets *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning* (2002) var vägledande i undersökningen. Det grundläggande individskyddskravet är uppdelat i fyra huvudkrav som kallas informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Informationskravet innebär forskarens ansvar att informera deltagare om undersökningens syfte. För att uppfylla detta informerades samtliga deltagande informanter i förväg genom mail och även muntligt på plats om studiens syfte och de forskningsetiska principerna. Samtyckeskravet handlar om informanternas frivilliga deltagande och rättigheten att avbryta när som helst utan att ange några skäl, vilket det på samma sätt informerades om, i mail och på plats. Informanternas deltagande präglades av en frivillighet då de som var intresserade av att delta besvarade vår förfrågan genom att ta kontakt med oss. Konfidentialitetskravet gäller hanteringen av informanternas personuppgifter då obehöriga inte ska kunna få tillgång till sådan information. Den sista principen, nyttjandekravet, innebär att den information som är insamlad inte får användas till andra ändamål än i forskningssyfte. För att uppfylla dessa två krav har informanterna aidentifierats, deras namn har fingerats och deras personuppgifter har bevarats aktsamt. Vi har även av etiska skäl valt att inte nämna på vilken plats undersökningen är gjord, allt för att skydda våra informanternas anonymitet. Efter publicering av denna uppsats kommer det empiriska materialet förstöras och raderas.

En medvetenhet har iakttagits kring det faktum att vårt ämne kan vara känsligt för enskilda informanter. Bemötandet har efter bästa förmåga präglats av respekt för informanterna och för vad de uttrycker och sätter ord på samt av tydlighet kring studiens frivillighet. Genom att anamma ett professionellt förhållningssätt i intervjusituationen, med fokus på gott bemötande och etablering av en god relation, har informanterna mötts med empati och medvetenhet kring att känslor kan väckas i mötet (Lantz, 2007).

Bryman (2011) menar att nyttan med en undersökning bör vägas mot de eventuella skador eller kränkningar som undersökningen kan innebära för informanterna. Detta etiska övervägande var något som diskuterades i relation till ämnesvalet, vilket ledde oss till att välja ett ämne ur socialarbetarens perspektiv. Mening i arbetet är ett oerhört viktigt och relevant ämne för socialt arbete och något som inte förekommit under vår utbildning. Vi menar att nyttan med vår undersökning väger tyngre än de eventuellt förekommande skadorna för informanterna. Detta övervägande har gjorts med förförståelse om att yrkesverksamma socialarbetare ofta har förmåga att sätta gränser och värna sin integritet, om detta skulle bli nödvändigt för personen.

6 Resultat och analys

Resultat och analys presenteras här i fyra delar, som vardera innehåller mindre avsnitt. Första delen handlar om hur informanterna generellt närmar sig begreppet mening i arbetet samt meningens olika dimensioner och uttryck. Den andra delen behandlar hur informanterna finner mening i arbetet som kurator inom psykiatrin.

Denna del innehåller även olika hinder för mening i arbetet som informanterna kan uppleva. Den tredje delen handlar om informanternas uppfattning kring hur man kan bevara mening i arbetet som kurator inom psykiatri. Den avslutande delen presenterar vilken betydelse informanterna har uppgett att mening i arbetet har, som kurator inom psykiatri.

Innebörden i arbetets mening

Informanternas sätt att tala om innebörden av mening presenteras i två avsnitt som handlar om begreppet mening som ett stort begrepp respektive viljan till mening.

Begreppet mening - ett stort begrepp

I diskussioner kring uttryckets innebörd i förhållande till arbetet, uttryckte flertalet informanter att de inte ser på eller tänker kring begreppet mening i relation till arbetet på det sättet eller pratar om det i det sammanhanget. En informant talar om att det är lättare och mer konkret att använda begreppet meningsfullhet i relation till arbetet då mening är ett stort och vitt begrepp.

Ja för mig är mening ett... men sen är det så olika vad man lägger i det ordet. För mig är mening ett väldigt vitt begrepp. Det kan vara allt ifrån vad är mening med livet eller vad är meningen i det lilla eller vad är det för mening med att leva just idag eller att jag går upp på morgonen eller alltså, det är så stora frågor, ja... Och det är klart det kan vara lättare att tänka kring vad som känns meningsfullt eller...ja. - *Marie*

Informanten ovan beskriver olika slags meningar, liksom ytterligare ett flertal informanter gör. Dessa informanter har undrat vilken slags mening vi åsyftar, om vi syftar på arbetets mening eller livets mening, och gör därmed en viss skillnad på olika meningar i olika sammanhang. Frankl (1990) skriver också om olika slags meningar och menar att arbetets mening är en av tre vägar för att finna livets mening. Trots att flera informanter inte pratar om eller tänker kring begreppet mening i relation till arbetet så nämner de flesta att de ändå funderar över mening och meningsfullhet i arbetet.

Ja men det gör jag. Utifrån mina behov. [...] Det tänker jag nog rätt ofta på... och nästan att det är viktigt, för min del då. - *Ann*

Ja jo det är klart, det gör man ju jämt tycker jag. Och pratar med sina kollegor och peppar dem, eller dem ska peppa mig eller så där. - *Lisa*

Detta visar på att trots att ett flertal informanter uppger att de inte pratar om mening i relation till arbetet på det sättet så finns ändå innehållet i uttrycket mening högst närvarande och det är något som de funderar på och har med sig i sitt arbete.

Informanterna talar om begreppet mening som ett stort begrepp, innehållande olika slags meningar, livets mening och arbetets mening, och gör en viss åtskillnad på olika meningar i olika sammanhang. Informanterna beskriver mening som något högst närvarande trots att de inte använder begreppet mening i relation till arbetet på det sättet.

Andra dimensioner

När informanterna uttrycker att mening är ett stort begrepp talar flera om detta relaterat till andra dimensioner utav mening. Att mening handlar om något existentiellt eller om filosofiska resonemang är uttryck som informanter har använt. Följande informant reflekterar kring en andlig dimension av begreppet mening.

Det är ju många diskussioner i den diskussionen också. Arbetet, vad man gör för någonting och så... Det blir nästan andliga dimensioner i det hela, men arbetet är arbetet och där gör jag mitt bästa och sedan, vad är min mening och mitt unika syfte här i livet, det vet jag faktiskt inte. - *Lisa*

En andlig, existentiell eller filosofisk dimension av mening är något som flera av informanterna har iakttagit och samtidigt ansett vara närvarande på olika sätt i arbetet som kurator inom psykiatrin. En medvetenhet kring människans sökande efter meningsfullhet i sitt liv är därför något som visat sig vara viktigt för flera av informanterna i deras arbete. Att en sådan medvetenhet kan berika socialarbetarens arbete, både i praktiskt tillämpbar och i filosofisk mening, är något som även Guttman (2001) uppmärksammat.

Ett flertal av informanterna talar även om mening kopplat till etik och värdegrund och att det är något ständigt närvarande i kuratorns arbete inom psykiatrin.

Ja, det gör vi. Skulle man inte kunna säga att det här med värdegrund har med mening att göra, egentligen? Att vi har samtal om vad vi har för värdegrund, vad vi ska stå på för värdegrund, gemensamt på själva kliniken så att säga. Och det tycker jag man kan koppla ihop med mening någonstans liksom. Hur man ser på andra och sig själv och vad som är meningsbärande. Det är väl lite värdegrund i det... - *Ingrid*

Informanten Ingrid för en diskussion om huruvida mening skulle kunna ha med värdegrund att göra. Det finns andra informanter som gör en liknande sammankoppling mellan mening i arbetet och etik. Informanterna lägger här något allmäntgiltigt och allmänmänskligt i innebörden av uttrycket mening, som då ligger nära etiken i arbetet.

Informanterna beskriver mening som ett mångdimensionellt begrepp innefattande aspekter av filosofisk, andlig och existentiell karaktär samt även kopplat till etik och värdegrund.

Viljan till mening

Utöver reflektioner kring användandet av begreppet och uttrycket mening i relation till arbetet, talar informanterna om något allmänmänskligt gällande mening och vad mening kan innebära. Hälften av informanterna beskriver upplevelsen av mening i arbetet som något individuellt (Leufstadius, 2008), något som varierar mellan individer och olika åldrar och något som kanske inte är avhängigt yrket i sig (Frankl, 1990). Följande informanter beskriver mening som något individuellt.

Så att de där med mening och vad som är mening för... Det är så olika, eller vad som är viktigt [...] - *Marie*

Det tror jag att alla söker och kan se just det som är meningen med livet. Att man känner någon mening. [...] Ja, jag tror att det är ju individuellt säkert för många fastän jag tror att någonstans har vi en gemensam nämnare också. Alla vill känna att det är meningsfullt - *Lisa*

Informanterna ovan talar om sin generella uppfattning om mening som något man upplever olika från individ till individ och ställer sig därmed utanför sig själva i sin reflektion. Meningens individualitet är centralt i Frankls logoterapi då meningen måste sökas av individen själv och det är endast då som individens egen vilja till mening kan tillfredsställas (Frankl, 1986a). En av informanterna ovan talar om en tro på en gemensam nämnare när det gäller mening. Detta ligger nära Frankls be-

grepp supra-mening som innebär en yttersta och djupaste mening som existerar bortom människan (1986a). Informanten Lisa nämner även att det är av stor vikt att ha en mening i livet och att det är något som hon själv och alla andra ständigt söker. Detta resonemang stämmer överens med Frankls tankar om viljan till och strävan efter mening som den primära kraften i människans liv (1986a).

Ett par informanter talar om meningen med livet och menar att meningen med livet snarare innebär en mening i livet, då meningen handlar om hur vi lever våra liv. Ett flertal informanter beskriver att var och en har ansvaret (Frankl, 1986a) både för sin egen del och för patientens del att hitta mening i arbetet. I citatet nedan talar informanten om hennes uppfattning om mening och eget ansvar.

Men det är kanske det som är meningen med livet, att man lär sig något hela tiden, man får mer och mer erfarenheter. Det är klart, hade jag vetat allt jag vet idag, hade jag kanske inte gjort dom valen när jag var yngre... Nej så kan det ju vara, men det är väl det som är livet, man lär sig hela tiden... och drar nytta utav det liksom, utav dem erfarenheterna. Fast man har ju ett eget ansvar. [...] Att på något sätt förändra sitt liv eller att ta eget ansvar för sitt liv.
- *Kristina*

Citatet visar på informantens inställning till tidigare val i livet, det ständiga lärandet och människans eget ansvar i detta (Hammell, 2004). Informantens beskrivning av meningen med livet tolkas i ljuset av Frankls teori kring människans eget ansvar att finna livets mening. Ansvarigheten handlar, liksom Frankl (1986a) menar, om att en människa ständigt kan ha både det nuvarande och det förflutna perspektivet närvarande i sitt handlande och sökande efter mening. Det blir upp till var och en att ta ansvar för vad man gör med sitt liv och vilka beslut man fattar i riktning mot livets mening. I detta fall handlar det om att lära sig av och genom sina erfarenheter.

Sammanfattning:

Resultat och analys visar på att informanterna uppfattar mening som ett vitt begrepp i relation till arbetet och iakttar olika slags meningar där både arbetets mening och livets mening har kommit på tal. Trots att informanterna inte använder begreppet mening i arbetet på det sättet, så är detta något som är ständigt närvarande i arbetet och något som informanterna funderar på. Mening har för informanterna flera dimensioner då de uppger att det, förutom att vara något konkret, även handlar om något existentiellt, andligt eller kopplat till etik. Detta tyder på att informanterna visar en medvetenhet kring människans sökande efter mening på olika plan. Vidare reflekterar flera informanter över mening som något individuellt och på samma gång allmänmänskligt. Mening är på så sätt något som alla söker och något som var och en har ansvar för att finna. Informanterna har i sina tankar kring mening visat på en förmåga att gå utanför sig själv och reflektera kring uttrycket och fenomenet mening, vad Frankl (1986b) skulle kalla förmåga till självtranscendens.

Mening i arbetet som kurator inom psykiatri

Informanternas sätt att finna mening i arbetet delas upp i två kategorier, vilka beskrivs i följande avsnitt. Det första avsnittet handlar om patientarbetet och hur kuratorer inom psykiatri finner mening i detta. Det andra avsnittet handlar om informanternas sätt att finna mening kopplat till sin egen upplevelse och sitt arbete som kurator inom psykiatri. Det sista avsnittet handlar om hinder för att finna mening i arbetet som kurator inom psykiatri.

Patientarbetet

Hjälparrollen

Centralt för upplevelsen av mening i arbetet för samtliga informanter var att få se en förändring hos, att få göra skillnad för och/eller att hjälpa andra människor, i likhet med vad Carlsson et al. (2003) kom fram till i sin studie. En informant beskriver nedan sin upplevelse av patienters utveckling och förändring i relation till att känna mening.

Att man får följa utveckling och förändring. Att man får följa den resan som patienten gör. Från det att dom kommer hit, så att säga, att vi träffar dom första gången, tills att dom går härifrån. Att få följa den processen och vara med i det. - *Ingrid*

Informantens beskrivning av att uppleva mening i arbetet genom att få vara med och se en förändring hos sina patienter ligger nära vad Pavlish och Hunt (2012) har studerat om mening. Informanternas skildringar av att vara med i processen liknar akutsjuksköterskornas upplevelse av mening, då denna bland annat grundade sig i deras insatser, att de såg en förbättring hos patienterna (Pavlish & Hunt, 2012). Hälften av informanterna beskriver att göra skillnad för andra människor som en central del av upplevelsen av mening i arbetet, vilket informanten nedan reflekterar kring.

Det som ger mening är att man gör skillnad, att man verkligen kan göra någonting för en annan människa. - *Ann*

Att göra skillnad på så sätt, att den andra personens liv förbättras, ökar meningsbärandet, fortsätter informanten citatet ovan. Att göra skillnad för någon annan handlar här om att tillgodose andras behov. Citatet ovan liknar den aspekt av arbetets mening, enligt Grenholm (1988), som rör att tillgodose andras behov genom tjänster.

Ett flertal informanter nämner att få hjälpa som en del i upplevelsen av mening i arbetet. Ytterligare ett par informanter talar om mening i relation till att göra något extra för patienterna. Frankl (1990) menar att mening i arbetet uppnås när den yrkesverksamma väljer att gå utanför ramarna och göra något extra. Informanterna menar också, i likhet med Frankl, att det kan vara ett sätt för dem att finna mening i arbetet.

Informanternas beskrivning av mening i termer av att hjälpa, göra skillnad för och att få se förändring hos patienter liknar det innehavande av hjälparrollen som Carlsson et al. (2003) skriver om. Carlsson et al. kom fram till att hjälparrollen var det som dominerade upplevelsen av mening i arbetet, i sin undersökning av handläggare på Försäkringskassan. I detta fall visar informanterna en liknande inställning till sina arbetsinsatser i yrkesrollen som hjälpare.

Upplevelsen av mening

Majoriteten av informanterna uppger att de upplever mening i arbetet. Ett par informanter menar dock att upplevelsen av mening går i vågor. Hälften av informanterna beskriver att de upplever vissa arbetsuppgifter som meningslösa men att det arbete som innebär att träffa patienter aldrig upphör att vara meningsfullt. Informanterna nedan beskriver sin upplevelse av patientarbete.

Men i det stora hela kanske jag tycker, i alla fall just om man bara fokuserar på patientarbetet och familjearbetet så, det är meningsfullt. - *Lisa*

Så det är ju, det är ju meningen med arbetet, att träffa patienter - *Regina*

Att få träffa patienter är för flera av informanterna det centrala i deras upplevelse av mening i arbetet. Att mening i arbetet kan handla om kontakten med patienter är något som även Pavlish och Hunt (2012) har kommit fram till gällande akutsjuksköterskors upplevelser.

Flera av informanterna talar om betydelsen av att uppnå resultat i förhållande till mening i arbetet. Informanten nedan beskriver upplevelsen av mening ur detta perspektiv, där resultatet handlar om ifall patienter blir att må bättre eller inte.

Och genom åren som jag har jobbat på samma ställe i så många år så tycker jag det, lite med metoderna faktiskt, att det är lite skillnad. Att det ökar meningsfullheten att jobba här, ju bättre det går. Och så som vi jobbar nu har vi väldigt, väldigt bra resultat. Så det känns oerhört meningsfullt. Utifrån den aspekten. - *Ingrid*

Trots att det för ett flertal informanter är av vikt att uppnå vissa resultat för att uppleva mening i arbetet talar hälften av informanterna om att mening inte endast är avhängigt stora förändringar.

Jag har alldeles för mycket att göra och väldigt många som behöver komma o så. Men att då tänka, att för varje människa man möter, att man kan göra något i den situationen. - *Marie*

Ibland kan det bara vara att jag jobbar på en relation, att de ska bli en bättre relation, en positiv anda eller att kunna se på sitt barn med andra ögon. Eller någonting sådant då. Det är ju meningsfullt. Det behöver ju inte vara så att man ändrar så där jättemycket saker. Kanske ibland handlar om att acceptera situationen också och göra det bästa möjliga av det. - *Karin*

Dessa citat uttrycker att mening kan finnas i det lilla, att man kan göra något i varje situation och att det inte behöver handla om så stora förändringar. Ytterligare en informant talar, i likhet med Maries citat, om att skapa mening där man är, i de situationer man hamnar i. Informanternas ställning i detta fall, att de kan finna mening i skiftande sammanhang, beroende på resultat eller oberoende av sådant, blir tydligt i ljuset av Frankls teori kring individens upptäckande av mening i varje nytt sammanhang (Frankl, 1986a).

Majoriteten av informanterna upplever mening i arbetet medan ett par informanter uppger att deras upplevelse av mening går i vågor. Patientarbetet är för hälften av informanterna oupphörligen meningsfullt, där informanterna finner mening dels genom att uppnå resultat och dels genom små förändringar.

Arbetet som kurator

Att fylla en funktion

Mening i arbetet som kurator inom psykiatri handlar för ett flertal informanter om att fylla en funktion. Informanterna nedan beskriver detta.

Just att om du har en mening med det du gör, så blir det i sig, som du ser dig själv i ett sammanhang där du, där du fyller en funktion liksom. - *Ann*

Mening, att det känns att jag gör någon nytta, till exempel. Och att det ger också mig någonting liksom, det är ju en väldigt vid fråga. Det är det. Att jag fyller någon funktion. - *Lisa*

Att finna mening genom att fylla någon funktion, eller som några informanter uttrycker det, att göra nytta, är något som handlar om informanternas egen upplevelse i arbetet. Mening är även för ytterligare informanter kopplat till att göra sitt bästa. Att i arbetet känna att man fyller en funktion och är till nytta är viktigt för meningen i arbetet men inte nödvändigtvis kopplat till yrket som kurator i sig. Upplevelsen av mening genom att fylla en funktion skulle, med hjälp av Frankls teori, även kunna uppnås inom andra yrken (Frankl, 1990). För dessa informanter blir meningen kopplad till deras personliga upplevelse av att arbeta där.

Ett stimulerande yrke

Förutom att fylla en funktion och att göra nytta beskriver en majoritet av informanterna att deras yrke, i egenskap av att vara spännande, intressant och roligt, ger dem mening i arbetet. Följande informant beskriver vikten av att tycka att jobbet är roligt, i relation till att känna mening i arbetet.

Man behöver ju tycka att det är roligt också. Annars är man ju helt ute och cyklar. [...] Jo men det måste ju vara roligt. Man måste ju tycka att det är roligt att träffa människor och anstränga sig för dem. - *Regina*

Regina belyser, likt ett flertal andra informanter, betydelsen av att tycka att arbetet är roligt för upplevelsen av mening i arbetet. Nedanstående informant talar om att känna mening i arbetet som kurator inom psykiatrin, då detta är spännande och intressant.

Att det är intressant, tänker jag. Det är så spännande. Det är så mycket man inte vet, så att säga. Så mycket man... Det är intressant. Det är spännande. Så skulle jag vilja säga också. Det är viktigt för mig i alla fall, det är mening. - *Ingrid*

Ytterligare ett flertal informanter talar om variation i arbetet som en viktig del i deras upplevelse av mening i arbetet. För dessa informanter handlar variationen om att ha olika arbetsuppgifter och uppdrag i jobbet samt att jobba på olika nivåer.

Att ha ett stimulerande arbete, eller ett arbete som är roligt, spännande, intressant och/eller varierande, är något som samtliga informanter uppfattar som viktigt för att finna mening i arbetet. Genom att känna att arbetet är stimulerande på olika sätt eller att sysselsättningen är meningsfull för informanterna, uppnår de genom sitt arbete mer tillfredsställelse i sina liv (Hammell, 2004).

Frihet i arbetet

Hälften av informanterna beskriver faktorer som flexibilitet och frihet i arbetet samt att kunna styra och påverka sitt arbete som viktiga aspekter av att känna mening i arbetet. Informanten nedan talar om mening kopplat till vikten av att ha utrymme i arbetet.

Mening tror jag också är att, det som ger det, är också att kunna ha det utrymme att man kan jobba, att kunna jobba fritt med sin egen kompetens och med sina arbetsuppgifter under former där man känner att andra litar på en eller litar på det man gör eller att det blir en frihet i det då, innehållsmässigt. Sedan finns det ju, när man är anställd är det många faktorer som styr vad man ska göra, rapportera och så där. Det kan man inte göra så mycket åt men just innehållsmässigt, i utförandet av jobbet. Om det blir för styrt blir det svårt. - *Marie*

Informantens beskrivning handlar om betydelsen av att ha ett utrymme till frihet i arbetet och ett förtroende i detta, som en förutsättning för att kunna finna mening i arbetet. Flera informanter talar även om vikten av att inte vara begränsad i sitt arbete och att det behövs utrymme för att kunna vara kreativ i sitt arbete. Det kreativa skapandet som ett sätt att finna mening, är något som går i linje med Frankls teori. Denna kreativitet kan uttryckas genom yrkesarbete och är ett möjligt sätt att finna livets mening (Frankl, 1990).

Ett par informanter talar om svårigheter att vara flexibel i arbetet när arbetet är för detaljstyrt. Ytterligare ett flertal informanter talar om vikten av att kunna styra och påverka sitt arbete på olika plan. Informanten nedan beskriver detta i anslutning till metoden som används på arbetsplatsen.

Och i processen med det, metoden vi använder nu, har jag också vart med och känner att jag har drivit det. Så att det har ju betydelse för meningen att man känner att man kan påverka. - *Ann*

Ann beskriver att hon upplever mening i arbetet för att hon känner att hon själv varit med och påverkat i processen mot en viss metod. För två av informanterna var det även av stor vikt för upplevelsen av mening att de själva har valt yrket. Samma informant beskriver sin upplevelse av detta nedan.

Men det tycker jag är viktigt för mig i alla fall [...] att jag väljer detta, att jag behöver inte jobba här, jag skulle kunna jobba någon annanstans om jag hade velat det. Att känna att man inte är livegen på en plats, det tycker jag är viktigt, för självrespekt och... och som sagt att, nu kan jag ju inte tänka mig att jobba med något som jag inte väljer. - *Ann*

Att Ann känner att hon inte är livegen på arbetsplatsen är viktigt för hennes känsla av mening. Informanten ställer sig utanför sig själv och beskriver att det är viktigt för hennes självrespekt att veta att hon valt arbetet själv.

För informanterna är det viktigt att känna frihet på olika sätt i arbetet för att finna mening. Genom att ha ett utrymme för att kunna vara flexibel och kreativ, kunna styra och påverka sitt arbete samt att dessutom själv ha gjort ett aktivt val att jobba på arbetsplatsen upplever informanterna en frihet i sitt arbete som gör att de kan känna mening i arbetet. Informanternas vilja till mening blir tillfredsställd genom möjligheten till kreativt skapande i yrket (Frankl, 1990) som kurator inom psykiatri.

Materiella behov

Trots att majoriteten av informanterna nämner att det är mer betydelsefullt att arbeta med något som känns meningsfullt än att arbeta med något för pengarnas skull, pratar ett flertal informanter om att lönen ändå spelar en viktig roll för känslan av mening i arbetet. Detta beskriver informanten nedan i relation till att få mer i lön och vad det betyder för känslan av mening.

Ja visst, men det har ju betydelse. För då kan jag ju känna mig lite motiverad att göra lite extra också. För annars, vad är det för mening att jag håller på och slår knut på mig själv och tar svåra, tar mig an mycket uppdrag och gör liksom... Det dämpar ju faktiskt viljan och lusten, om det inte motiveras med lön. Man jobbar ju också mot en lön... mer än pengar så står det för något annat också. Det har väl ett symbolvärde utöver pengarna. För även om man får en lön, javisst det går att överleva på denna men... det har betydelse, det

har det faktiskt. Det märkte jag där. Okej, sa jag, men då kan jag tänka mig att göra lite mer då. - *Ann*

För Ann har lönen betydelse och förutom pengar så står lönen för ett symbolvärde på informantens arbetsinsats. Informanten beskriver även lönen som innehavande av en motiverande effekt som kan driva henne att göra lite extra. Informantens inställning till lönen innebär att både ett ekonomiskt behov och ett socialt behov i form av uppskattning kan tillfredsställas genom arbete mot lön, i enlighet med ett par olika aspekter gällande vad som driver en människa att arbeta eller ger arbetet dess mening (Grenholm, 1988).

Hinder att uppleva mening

Organisationen

Majoriteten av informanterna beskriver att organisationen och ledningen på olika sätt kan hindra dem att uppleva mening i arbetet. Ett par av informanterna beskriver hur organisationsförändringar och ovisshet kring detta kan påverka deras mening i arbetet. Informanten Ingrid beskriver detta nedan.

Men ovisshet, under långa perioder gör ju att, att det kan bli sådär tungrott någonstans... Organisationsförändringar, sådana saker kan ju, det kan ju vara positiva utvecklingar så. Men ovisshet i det, och blir det för långa processer, så kan det störa...meningen hos mig, så att säga. - *Ingrid*

Informanten i citatet ovan beskriver sin upplevelse av att organisationsförändringar och ovisshet kring detta utgör ett hinder för henne att känna mening i arbetet. Ett flertal informanter beskriver även att ett otydligt ledarskap kan hindra dem att känna mening i arbetet, i likhet med Pavlish och Hunt (2012) som skriver om att splittande ledarskap innebär ett hinder för akutsjuksköterskornas mening i arbetet. Ytterligare ett flertal informanter talar i denna diskussion, kring hinder för mening och organisation, om krav ovanifrån gällande besöksantal och produktion.

Men det är liksom produktion man pratar om då. Och det, då blir man lite förbannad för det är inte det som är meningen. Så det är väl det, den frustrationen som väcks när det pratas om produktion, för det är inte det som är meningen, med arbetet. Men visserligen är det ju bra att man kan träffa fler patienter, man kan hjälpa fler. Men det får ju vara... det ska inte vara syftet i sig liksom. - *Regina*

Regina beskriver sin frustration över ett allt för stort fokus på produktion och ett visst antal besök, vilket innebär ett hinder för henne att finna mening i arbetet. Informanten Karin talar om innehållet i besöken kontra besöksantal.

Det blir ju helt absurt liksom. Inte att det ska vara mening att komma på besök, utan då räknar man bara ibland att det ska vara ett visst antal besök, men innehållet i besöken då? Det är liksom också en fråga, att det ska vara mening med det då. - *Karin*

För Karin är innehållet i besöken, eller att det ska vara någon mening med besöken, viktigt för att hon ska känna mening i arbetet. Ett alltför stort fokus på produktion hindrar hennes upplevelse av mening i arbetet. I ljuset av Frankls (1986a) teori försöker informanten Karin hitta mening i varje ny stund eller nytt sammanhang då hon strävar efter att det ska finnas en mening med varje besök. Detta blir dock svårt när informanten ibland påtvingas patientbesök bara för att fylla en kvot.

Ytterligare ett par informanter beskriver olika professioners syn på patienter och deras problem som ett hinder att uppleva mening i arbetet. De menar att olika professioner har olika människosyn och olika förståelse av människors psykiska problem, vilket kanske tydligast manifesteras i den medicinska fokuseringen på diagnoser. Andra skriver om vikten av att socialarbetare inom psykiatri tar tillvara sin unika kompetens med helhetsperspektivet på människan samt har ett kritiskt förhållningssätt till andra professioners förståelse och syn på psykiska problem och diagnostisering (Aviram, 2002; Dewees & Lax, 2009). Utifrån informanternas specifika kompetens och intresseområde, som socionomer och terapeuter bland andra i många fall legitimerade professioner, kan den ibland konträra människosynen hos dessa vara ett hinder för informanterna att uppleva mening i arbetet.

För de flesta av informanterna upplevs organisationen och ledningen på olika sätt som hinder för mening i arbetet genom organisationsförändringar, otydligt ledarskap, krav ovanifrån och olika människosyn inom organisationen. Samtliga faktorer vilka informanterna har svårt att förändra i sak.

Stress

För majoriteten av informanterna påverkar stress och hög arbetsbelastning deras upplevelse av mening i arbetet. Informanten Karin beskriver detta nedan.

Ja, det har jättemycket med stress att göra, det gör det. För det är klart att då kan man ju ibland tappa fokus och att... hinner inte förbereda mig så mycket som jag skulle vilja göra eller ja [...] Det skapar ju, ja, att man inte riktigt är med kanske i nuet eller blir för uppstressad - *Karin*

För Karin är stress något som hindrar henne att uppleva mening i arbetet och hon känner även att stressen kan hindra henne att göra ett så bra jobb som hon skulle vilja. Att stress och hög arbetsbelastning påverkar mening i arbetet negativt är något som både Pavlish och Hunt (2012) och Carlsson et al. (2008) kommit fram till. I deras studier om arbetets mening framkommer det att just stress och hög arbetsbelastning hindrar de yrkesverksamma att uppleva mening i arbetet. För en informant kan hög arbetsbelastning ge stress och vara ett problem i arbetet, men det är inget som hindrar hennes upplevelse av mening när hon väl träffar patienter.

Ja det är om det blir för hög arbetsbelastning, men jag skulle vilja säga att det ger mer stress än att det minskar mening. Det ger stress, ja på olika sätt att det blir svårt att fokusera kanske eller irritation och så vidare. Så det väcker mycket den typen av känslor och så, [...] men det förändrar inte min mening när jag möter en, alltså dom jag möter, den meningen förändrar det inte - *Marie*

Det som informanten Marie uttrycker, att stress inte påverkar meningen i själva mötet med patienten, innebär i ljuset av Frankl (1986a) att Marie finner mening i varje ny stund och sammanhang, i varje nytt möte med en patient, oavsett vad som händer runt omkring.

Majoriteten av informanterna upplever stress och hög arbetsbelastning som ett hinder att finna mening i arbetet (Carlsson et al., 2008; Pavlish & Hunt, 2012) medan en av informanterna menar att hög arbetsbelastning snarare ger känslor av stress och irritation än att det minskar meningen i mötet med en patient.

Förlust av mening

Vid frågan om informanterna har förlorat meningen i sitt arbete svarar hälften av informanterna att de inte har förlorat meningen men att de har känt av det.

Så att jag har aldrig förlorat meningen, helt, nej. Men att börja känna på det eller känna, vad är det för mening med det här, ska jag verkligen jobba med detta? - Marie

Informanten Marie beskriver hur hon ibland har börjat känna och undra vad det är för mening med sitt arbete, men att hon ändå inte har förlorat meningen helt. Informanten ovan beskriver senare att hon aldrig utsätter sig för att förlora meningen utan då byter hon jobb. Att flera av informanterna uppger att de inte har förlorat meningen men att de har känt av detta innebär att deras strävan efter mening eller vilja till mening har blivit frustrerad, vilket Frankl (1986a) skriver om i termer av existentiell frustration. Informanten Marie väljer att byta jobb då hennes mening börjar bli frustrerad eftersom hon inte vill låta det gå så långt att hon förlorar meningen i arbetet.

Sammanfattning:

Resultat och analys visar att informanterna finner mening i arbetet som kurator inom psykiatri genom att se förändring hos, göra skillnad för och hjälpa andra människor. Detta handlar om att de finner mening i rollen som hjälpare genom att tillgodose andras behov och göra något extra för patienterna. De flesta av informanterna upplever mening i arbetet medan en del menar att upplevelsen kan gå i vågor. Generellt upplever informanterna mening i patientarbetet. Informanterna skapar i mötet med patienter mening i varje ny situation genom både goda resultat och små förändringar. Ytterligare sätt som informanterna finner mening på handlar om deras egen upplevelse i arbetet som kurator inom psykiatri. Informanterna finner mening genom att fylla en funktion och att göra nytta, vilket inte nödvändigtvis är kopplat till kuratorsyrket i sig. De finner även mening genom att arbetet är stimulerande på olika sätt och uppnår i och med sitt arbete mer tillfredsställelse i sina liv. Genom att ha en frihet i arbetet och ett utrymme för att vara kreativ tillgodoser informanterna sin vilja till mening genom kreativt skapande i form av yrkesarbete. Informanterna finner också mening i att arbetet motiveras med lön, då det tillfredsställer både ekonomiska och sociala behov. Informanterna talar även om faktorer som kan hindra mening i arbetet. Dessa kan handla om organisation, ledning, krav på besöksantal, för hög arbetsbelastning samt olika professioners människosyn. Vid reflektion kring förlust av mening i arbetet menar ett flertal informanter att de inte förlorat meningen helt, men att de har känt av det. Hinder att uppleva mening är sådant som får informanternas vilja till mening frustrerad.

Bevarande av mening

Följande fyra avsnitt har vardera visat sig vara av betydelse för informanternas bevarande av mening i arbetet; arbetsmiljö, vid sidan av jobbet, egen strategi och hållning samt slutligen utveckling och utbildning.

Arbetsmiljö

De flesta av informanterna nämner arbetsmiljön, inklusive arbetskamrater och ledarskap, som en viktig faktor för att kunna bevara mening i arbetet. Ett flertal informanter nämner att det är av stor betydelse att ha kul med sina arbetskamrater och att ha ett bra arbetsklimat i arbetsgruppen. Att bli peppad av och att få stöd från sina

arbetskamrater uppger majoriteten av informanterna vara av vikt för bevarandet av mening i arbetet. Informanten nedan beskriver vikten av att ha arbetskamrater hon trivs med i sitt arbete.

Och så tänker jag överhuvudtaget vad man än jobbar med, så många timmar av sitt liv. De flesta jobbar ju heltid, åtta timmar. Då är det bra om man trivs med sina arbetskamrater och trivs med miljön där man är. För man är ju nästan mer med sina arbetskamrater än man är med sin familj, sina vänner. Nästan, i alla fall i, vardagslivet är ju så. Så det är inte helt försumbart heller tycker jag, för meningen att försöka trivas med varandra, även om man inte har valt varann från början. - *Ann*

Att trivas med sina arbetskamrater, som hon tillbringar mycket tid tillsammans med, är viktigt för att Ann ska bevara mening i arbetet. Den gemenskap och det sociala umgänge arbetet innebär bidrar till att informanten kan bevara meningen i arbetet. Detta får en djupare innebörd i ljuset av arbetets mening, enligt Frankl (1990), som handlar om att ett arbete blir meningsfullt då det är inriktat på gemenskap. Även Grenholm (1988) skriver om gemenskapens betydelse för mening i arbetet då tillfredsställelse av sociala behov som exempelvis socialt umgänge är en av tre aspekter av arbetets mening. I det praktiska patientarbete som utförs av informanten är det kanske inte främst gemenskapen med arbetskamraterna som gynnas. Det verkar emellertid vara av stor vikt för informanterna att den gemenskapen fungerar väl, genom att personerna som arbetar tillsammans också trivs med och bekräftar varandra. Majoriteten av informanterna nämner även att det är av stor vikt att ha en bra chef som lyssnar och ger stöd. Detta talar informanten Lisa om i nedanstående citat.

Det är ju väldigt viktigt hur man blir bemött, av ledning och så. Om man blir överkörd hela tiden så känns det ju meningslöst. Man orkar väl till en viss grad och man måste ju ändå vara en person som vågar ta upp saker och ting, när det känns att...nej nu seglar jag åt fel håll eller behandlar någon fel. Men om man hela tiden får mothugg sådär så orkar man ju inte, om man inte såhär, får något stöd från någon annan. - *Lisa*

För Lisa är ledningen och dess bemötande viktigt för att hon ska kunna bevara mening i arbetet. Att känna sig överkörd och att inte bli lyssnad på, är saker som kan göra att hon känner meningslöshet och inte orkar med. Ett konstruktivt ledarskap är en god förutsättning för att medarbetarna ska uppleva mening i arbetet (Pavlish & Hunt, 2012). För informanterna innebär detta att det finns ett behov av en bra, lyssnande och stödjande chef för bevarandet av mening i arbetet (Carlsson et al. 2008). För hälften av informanterna är det av vikt att, förutom från chefen, dessutom få bekräftelse och feedback från arbetskamrater och patienter. Informanten Ingrid beskriver detta nedan.

Att man inte får cred för det man gör... det tänker jag är ganska viktigt att få. Det får man ju i och för sig genom patienter och så, men det är viktigt, absolut viktigt att arbetskamrater och närmsta chef... Att man får höra att man faktiskt gör ett bra jobb eller att det har mening det man gör eller att det visar på resultat liksom och lite sådana saker. Det är en faktor tänker jag som, är viktig att få höra, att man faktiskt gör ett bra jobb. - *Ingrid*

För informanten är det viktigt att inte bara få bekräftelse på sitt arbete från patienter, utan även från arbetskamrater och närmaste chef. Att få höra att hon gör ett bra jobb är av vikt för att informanten ska bevara mening i arbetet. Ingrids beskrivning liknar en aspekt av arbetets mening, enligt Grenholm (1988), att få sina sociala behov till-

fredsställda genom uppskattning. Informanternas inställning till uppskattning som något viktigt för meningen går även i linje med Pavlish och Hunts (2012) studie om akutsjuksköterskor.

För de flesta av informanterna är arbetsmiljön av stor betydelse för deras bevarande av mening i arbetet. Vare sig det handlar om arbetskamrater, ledarskap eller bekräftelse utgör arbetsmiljön en viktig del som hjälper informanterna att bevara mening i sitt arbete.

Vid sidan av jobbet

Hälften av informanterna nämner att jobbet inte är hela livet för dem, att saker vid sidan av jobbet är oerhört meningsfulla och berikar deras liv. Informanten Marie resonerar kring detta i citatet nedan.

Det är viktigt att ha en balans mellan jobb och fritid eller vad jag ska säga. För att klara av ett sådant här svårt arbete som det ändå är. Och att kunna lämna när man åker härifrån, att inte fundera så mycket på det. [---] Så även om jag är väldigt, väldigt engagerad i jobbet och har jobbat i många år och så vidare, så skulle jag nästan kunna sluta i morgon och göra något helt annat. Så på så vis är inte jobbet 100 % för mig. Det är det när jag är där eller när jag är på jobbet men det är inte... Men det var det, kanske det jag menade med balans, att det är inte hela livet för mig. - *Marie*

Marie talar om vikten av att ha en balans mellan arbete och fritid, vilket flera informanter nämner. Informanten ovan beskriver att jobbet är otroligt viktigt när hon är där men att det inte är hela livet och att hon lika gärna skulle kunna sluta för att byta jobb. På det sättet är jobbet inte allt för informanterna, utan de allra flesta betonar att en meningsfull fritid är av stor vikt för att bevara mening i arbetet. Mening i arbetet är ett sätt av flera för att finna livets mening eller för att tillfredsställa sin vilja till mening, menar Frankl (1986a, 1986b). Samtliga informanter finner mening på andra sätt, utanför arbetet. Informanten Ingrid reflekterar nedan kring betydelsen av att ha en bra fritid.

Om man inte har en bra fritid så är man inte en bra terapeut skulle jag vilja säga. En harmonisk...den ser inte samma ut för oss alla så att säga. Men att man har det själv, tänker jag. Där man hämtar kraft liksom. Oavsett vad den kraften är. Sedan om någon tränar och får energi av det eller om någon är med familj och får energi av det eller sommarstuga eller vad det nu än må vara. Men någonstans liksom är det ju väldigt viktigt att ha en bra fritid, där man faktiskt kan koppla av och hämta kraft och energi. - *Ingrid*

Informantens beskrivning handlar om att en bra fritid är väsentlig för att göra ett bra arbete och för att hämta kraft och energi. Innebörden i fritiden varierar mellan olika individer, men för majoriteten av informanterna är det viktigt att ha en fritid där de kan finna mening och tillfredsställelse. Ett flertal informanter finner mening genom att vara med familjen och sina vänner. Andra intressen som finns hos ett par informanter är till exempel att vara med djur och att vistas i naturen. Med hjälp av Frankl (1986a) är informanternas beskrivningar exempel på det andra sättet att finna livets mening, genom att uppleva någon, i detta fall genom kärlek till familj och vänner eller genom att uppleva något, som i djur- och naturupplevelser. Ett flertal av informanterna beskriver att de får kraft av att på fritiden ibland ägna sig åt monotona uppgifter som att diska, stryka och gräva, då detta ger möjlighet att stänga av tankar. Ett par informanter talar även om att det är viktigt att sysselsätta sig med intressen som inte ställer sociala krav. Hälften av informanterna talar om vikten av

att kunna släppa jobbet när man har gått hem för dagen och ytterligare ett par informanter pratar om hur viktigt det är att sätta gränser privat. Informanten Ann beskriver detta.

Jag stänger nog av liksom, att på fritiden då är det en annan, då är det den jag hämtar kraft ifrån. Jag går inte och grubblar över arbetet här på min fritid, utan det delar jag upp. [...] För mig har det varit jätteviktigt att klippa av liksom.

- Ann

Informanten Ann talar om hur viktigt det är att värna sin fritid och att inte ta med sig tankar och funderingar kring jobbet hem. Det har varit viktigt för informanten att tydligt skilja på jobb och fritid. Detta kan tolkas som att hon behöver sin fritid intakt för att bevara mening i arbetet.

De flesta av informanterna finner mening utanför eller vid sidan av jobbet, vilket de menar är av stor vikt för att bevara mening i arbetet. Jobbet är inte allt för informanterna utan det är viktigt att hitta en balans mellan jobbet och fritiden. Frankl (1986a) menar att en människa kan finna mening på olika sätt men att det är viktigt att man gör det, oavsett hur man gör det. Enligt Frankl (1986a) kan människan i alla skiftande situationer finna meningen på något sätt. När det gäller informanterna kan en lite annorlunda hållning urskiljas, där informanterna menar att meningen i arbetet också på något sätt hänger samman med den mening man finner på annat sätt, vid sidan av jobbet. På fritiden kan de hämta kraft och energi, för att lättare även bevara mening i arbetet.

Egen strategi och hållning

Majoriteten av informanterna nämner att den inställning och de förhållningssätt de anammar till svårigheter i arbetet är ett sätt för dem att bevara mening i arbetet. Dessa förhållningssätt kan vara av olika typ och karaktär. Informanten Lisa beskriver detta nedan.

Men det är ju mycket som beror på förhållningssättet, hur man ser saker. Att jag tänker att jag har blivit mycket lugnare och mer avslappnad och jag behöver inte vara expert, så. - Lisa

Informanten talar i citatet ovan om ett förhållningssätt i arbetet där hon genom att vara lugn och avslappnad kan bevara mening i sitt arbete. Att känna att hon inte behöver vara expert är ett sätt för henne att möta de svårigheter som jobbet kan innebära. Informanten nämner senare, likt ett flertal andra informanter, att ett kreativt och positivt förhållningssätt också hjälper henne att bevara mening i arbetet. Informanten Ann talar i följande citat om att kunna tro på en positiv förändring, i det här fallet i relation till påbud om omorganisation.

Och den tron är nog rätt viktig tror jag..för mig. Att tro att det är till något bättre, om jag inte tror att det är till något bättre, då blir det lite tufft. Så jag försöker att övertyga mig själv om det då, eller helt enkelt tro det. Det måste bli bättre då. Inte sämre i alla fall. - Ann

Den tro som informanten beskriver, tron att en organisationsförändring ska bli till något bättre, är ett exempel på ett positivt förhållningssätt till svårigheter och utmaningar i arbetet. Annan inställning till arbetet, som ett par informanter talar om, kan vara av mer praktisk karaktär som att hantera stress genom att skapa struktur, planera, prioritera och lämna över. Detta är ytterligare förhållningssätt som hjälper informanterna att bevara mening i arbetet. De olika förhållningssätt som här

omnämnts handlar om hur informanterna förhåller sig till svårigheter både i patienternas liv och i relation till organisationen. Deras inställning till svårigheter liknar Frankls tredje sätt att finna mening, nämligen genom inställning till lidandet. Inställningen kan göra livet meningsfullt även under de svåraste förhållanden (Frankl, 1986a). Genom att ha en positiv, lugn och kreativ inställning till svårigheter skulle man kunna se det som att informanterna intar en värdig inställning till svårigheter eller lidande, att de har förmåga att gå utanför sig själv och välja hur de förhåller sig till detta. Hälften av informanterna nämner dessutom reflektion och handledning som betydelsefulla verktyg för att bevara mening i arbetet. Detta beskriver Kristina i citatet nedan.

Om man har för mycket att göra, man är uttröttad liksom och... tänker vad kan jag göra åt de här? Visst känner man så ibland. Och då tror jag att det är viktigt med handledning. Viktigt med reflektion, tid för reflektion, tyvärr har vi inte så mycket tid för reflektion. Men vi har handledning som är oerhört viktigt.
- *Kristina*

Informanten Kristina talar om vikten av reflektion i arbetet då man kan känna sig uttröttad och maktlös, men att det inte finns tid till detta. Ett par informanter, däribland Kristina, talar även om betydelsen av att ha handledning för att bevara mening i arbetet. Att kunna reflektera kring sin upplevelse, sina tankar och sina handlingar, vilket Frankl (1986b) skulle kunna kalla förmåga till självtranscendens, samt att få tid till detta, är något som informanterna finner vara viktigt för bevarandet av mening i arbetet. Reflektion kring mening i arbetet är även något som Pavlish & Hunt (2012) har kommit fram till vara av stor vikt. Deras studie visade på att det var av stor betydelse att chefer främjar meningsfullhet i arbetet dels genom att avsätta tid för reflektion och dels genom att skapa meningsfulla miljöer.

För en majoritet av informanterna är deras egen hållning och strategi av stor vikt för bevarandet av mening. Förhållningssätt och inställning till svårigheter, prioritering och planering samt reflektion och handledning är faktorer som kan hjälpa informanterna att bevara mening i arbetet.

Utveckling och utbildning

Majoriteten av informanterna nämner ytterligare ett sätt att bevara mening i arbetet, vilket handlar om att hela tiden utveckla sig och att lära sig något nytt. Informanterna nedan beskriver sin upplevelse av detta.

[...] men det är också att hela tiden kunna utvecklas. Annars skulle det kännas lite tråkigt, om man bara gick på i gamla hjulspår eller att man... hela tiden får en utmaning i att utvecklas och förkovra sig i det man gör, inte i vad som helst, men just det som är aktuellt för det här arbetet. Hela tiden vidareutbilda, hela tiden utmana sig själv i det, och lära sig något nytt. - *Ann*

Sedan är det ju ett sätt att gå på alla utbildningar, så skapar man sig ett annat utrymme att tänka på något, ja utveckla något nytt också. - *Karin*

Informanten Ann beskriver att det skulle kännas lite tråkigt om arbetet inte innebär någon utmaning och möjlighet till utveckling. Karin talar om att gå på utbildningar och att utveckla något nytt som ett sätt att skapa sig ett utrymme. Genom att hela tiden lära sig nytt och inte stå stilla i sin utveckling försöker informanterna bevara mening i arbetet. Den strävan efter utveckling, genom bland annat vidareutbildning, som informanterna ger uttryck för liknar den strävan efter och vilja till mening som

Frankl (1986a) skriver om. Det är något ständigt närvarande för informanterna i deras arbete och en hjälp för dem att bevara mening i arbetet.

Sammanfattning:

Resultat och analys visar på att informanterna på olika sätt söker bevara mening i arbetet som kurator inom psykiatrin. För det första är arbetsmiljön av stor vikt för att bevara mening i arbetet för informanterna. Att ha gemenskap med arbetskamrater, ett bra arbetsklimat, ett konstruktivt ledarskap och att få sina sociala behov tillfredsställda genom bekräftelse, uppskattning och socialt umgänge är centrala delar av arbetsmiljön. För informanterna är det viktigt att ha något som ger tillfredsställelse utanför jobbet, att ha en meningsfull fritid, då jobbet inte är hela livet för dem. De finner mening på olika sätt och betonar vikten av att hitta en balans mellan jobb och fritid. Att ha en mening utanför arbetet hänger samman med och kan hjälpa dem att bevara mening i arbetet. Det tredje sättet för informanterna att bevara mening är genom egen hållning eller egna strategier. Detta handlar om vilken inställning, personlig eller praktisk, som informanterna väljer att ta till svårigheter i arbetet. Reflektion kring upplevelsen genom bland annat handledning rör samma kategori då förmågan till självtranscendens i arbetet kan hjälpa informanterna att bevara mening. Slutligen handlar bevarandet av mening i arbetet för informanterna om en ständig strävan efter att få utvecklas och lära sig nytt.

Meningens betydelse

I det följande kommer informanternas upplevelser och tankar kring vilken betydelse det har att ha en mening i arbetet att delas upp i tre avsnitt. Dessa behandlar det utmanande arbetet samt mening som en förutsättning och som ett måste.

Utmanande arbete

Majoriteten av informanterna nämner att kuratorsarbetet inom psykiatrin är ett svårt och tufft arbete. Att arbetets karaktär är svårt och utmanande är något som informanterna nämnt i diskussioner kring betydelsen av att ha en mening i arbetet. Att det är betydelsefullt med mening i arbetet och kanske av särskilt stor vikt i svåra och utmanande yrken är något som lyser igenom hos informanterna. I det utmanande sociala arbetet, som Maslach (1985) skriver om och som Asplund (1987) modifierar innebörden av, finns ett särskilt behov av att tala om mening och meningens betydelse för arbetet. Logoterapins grundtankar kan i detta vara en hjälp för den hjälpande socialarbetaren, både i relation till de människor de möter i sitt arbete (Guttmann, 2001) och i relation till den egna upplevelsen av mening i arbetet.

Mening - en förutsättning

Majoriteten av informanterna talar om att mening i arbetet är avgörande för kuratorer inom psykiatrin. Informanten Ingrid beskriver nedan att mening i arbetet är A och O för henne.

Men mening är väl lite A och O egentligen, när man jobbar som socionom överhuvudtaget. Annars hade man väl haft ett bättre lönearbete som resulterade i, i pengar och stod på bandet och byggde bilar eller... Det är ju inte så himla...det är ju inte så mycket mening i det arbetet tänker jag. Så jag tror mening är, det är väl lite A och O. Det är väl därför man jobbar som socionom [...] eller med människor. - *Ingrid*

Informantens beskrivning handlar om att mening är en självklarhet i arbetet, det är därför man som socionom arbetar med människor. Annars, menar informanten,

hade hon förmodligen haft ett arbete som gett mer i lön. Ytterligare ett par informanter nämner, i likhet med Ingrid, att mening i arbetet är något mer och viktigare än lön. Dessutom talar några informanter om att arbetet inte endast kan handla om att ha bra arbetskamrater eller att det blir till egen vinning för socialarbetaren. Att mening i arbetet är något av en självklarhet i arbetet som kurator inom psykiatri gör att betydelsen av mening är så intimt sammankopplat med yrket att den är svår att urskilja. Meningen är för informanterna en förutsättning för arbetet. Detta liknar därför Frankls uppfattning om mening, att mening är något som redan finns, redo att upptäckas för varje enskild individ (Frankl, 1986a). Mening är inte något som behöver uppfinnas i arbetet, det är en självklar och naturlig del av arbetet som kurator inom psykiatri. Ett flertal informanter ser mening som en del av innehållet i arbetet inom psykiatri. Detta beskriver informanten Marie nedan.

Det är ju det som är vårt jobb, att ta reda på det eller hjälpa till och se, vad är det som behövs för att det ska skapa mening i livet för en ung människa och så. [...] vi jobbar med de här frågorna hela tiden på något vis, att vi är i det.
- Marie

Informanten Marie talar om att det är centralt i hennes jobb att fokusera på patienternas mening och att hjälpa dem att hitta mening i sina liv. Mening blir på så vis något som informanten ständigt har med sig i sitt arbete med patienter, vilket inte enbart Marie, utan ett flertal informanter nämner. Informanten ovan nämner i detta sammanhang även att mening är en del av innehållet i arbetet, då det är en nödvändighet för behandlaren att vara öppen för reflektion kring existentiella frågor. Ett fokus på meningsfullhet i patienters liv är även något som Guttman (2001) menar vara av betydelse i arbetet med människor oavsett ålder. Med avstamp i Guttmans studie kan logoterapins grundtankar vara tillämpbara både i arbetet med barn och ungdomar inom BUP och med vuxna inom vuxenpsykiatri. Att jobba med mening i patientarbetet blir på så sätt en del av innehållet i arbetet, vilket flera informanter talar om. Endast en av informanterna har uttryckt ett eget intresse för Frankls teori men flera av informanterna ser arbetet med patienters upplevelse av mening som en självklarhet. Ett flertal informanter talar om vikten av att hitta meningen i arbetet för sin egen del, vilket Marie resonerar kring nedan.

Och hur viktigt, jag tror att det är jätteviktigt för var och en att försöka hitta det för sin egen del. Att hitta sin plats eller hitta sitt sätt att jobba på och som man tror på eller, ja som känns meningsfullt på det viset. För att det, man kan ju förlora sig i, på alla möjliga plan, på olika arbetsplatser eller bland andra som tycker olika saker eller... men att för sin egen del hitta det, är ju jätteviktigt. - Marie

Maries beskrivning av hur viktigt det är att för sin egen del hitta mening, hitta sin plats eller sitt sätt att jobba, ligger nära Frankls uppfattning om hur livets mening fungerar. Att varje individ hittar just sin särskilda mening är viktigt för människan och centralt hos Frankl (1986a).

För majoriteten av informanterna är mening avgörande i arbetet som kurator inom psykiatri. Mening är även en del av innehållet både i patientarbetet och i deras yrkesroll. Mening i arbetet är på så sätt en förutsättning för att kunna jobba som kurator inom psykiatri.

Mening - ett måste

De flesta av informanterna talar om att mening är ett måste på olika sätt i deras arbete. Att mening skulle vara ett måste uttrycker informanterna genom att ställa ultimatum av olika slag. Majoriteten av informanterna nämner att de hade lämnat arbetsplatsen om de inte hade upplevt mening i arbetet. Informanten Ingrid talar om detta i relation till om hon har förlorat meningen eller inte.

Fast jag skulle inte säga att man har tappat den där helt liksom, meningen... för då hade man ju inte kommit hit mer. Det är ju då man väljer att söka sig någon annan, någon annanstans så. - *Ingrid*

Ingrid beskriver i citatet ovan att hon inte hade varit kvar på arbetsplatsen om hon inte hade upplevt mening i arbetet. Upplevelsen av mening blir på så sätt ett måste för att hon ska kunna arbeta på en arbetsplats. Ett flertal informanter nämner att mening i arbetet är ett måste på så vis att en avsaknad av mening kan innebära att man blir sjuk. Detta är något som informanten Ann reflekterar kring nedan.

Om jag bara jobbar och jobbar så tror jag som att, den kraften eller det man anstränger sig eller det man gör skulle kunna bli lite förtärande istället, alltså kanske inte utbrändhet, men jag tror att det är lite åt det hållet. Att nu kan man nog använda en hel del av sin kraft och ork och det tröttar inte ut en på det viset. Det tröttar en, det gör det ju, men det är inte...det blir inte det negativa man får alltså, för det har en mening, det jag gör. Och då kan jag liksom anstränga mig utan att jag förgås på något vis. Det är en tanke jag har bara om att... gå i tomhet sådär och samtidigt ganska stor ansträngning och press på sig, det tror jag kan bränna ut personer. Jag tror absolut att det är viktigt. - *Ann*

Ann beskriver ovan att upplevelsen av att arbetet har mening leder till att hon inte tröttar ut sig på ett negativt sätt eller förgås av pressen och ansträngningen arbetet innebär. Även Pavlish och Hunt (2012) menar att mening i arbetet kan leda till att yrkesverksamma kan hantera stress och press på ett bättre sätt. Upplever man däremot inte mening i arbetet, menar informanterna, finns en risk för att bli utbränd. Detta talar emot Maslachs teori om utbrändhet kopplat till människovårdande yrken, där utbrändheten är ett resultat av den sociala interaktionen ett hjälpanande yrkesarbete innebär (Maslach, 1985). Istället liknar informanternas tankar Asplunds teori om att utbrändhet handlar om ett likgiltigt tillstånd där inga känslor är inblandade (Asplund, 1987). Det skulle kunna vara fallet, eller det tillstånd man hamnar i, när man inte upplever mening i arbetet. Informanternas tankar om mening och risk för utbrändhet kan jämföras med en annan studie som kom fram till att mening är viktigt för att bevara en god hälsa (Hammell, 2004).

För de flesta av informanterna är mening i arbetet ett måste. Om de inte hade upplevt mening i arbetet beskriver majoriteten av informanterna att de hade slutat sitt arbete eller bytt arbetsplats. Ett flertal informanter talar även om risker med att inte ha en mening i arbetet, då detta skulle kunna innebära att man blir sjuk.

Sammanfattning:

Resultat och analys visar på vilken betydelse mening i arbetet har för informanterna. Flertalet informanter nämner att deras arbete är svårt och utmanande och att det är en anledning till att det är av stor vikt att uppleva mening i arbetet. Mening är för majoriteten av informanterna så intimt sammankopplat med yrket att det är en förutsättning för deras arbete. Mening beskrivs som en del av innehållet i arbetet som kurator inom psykiatrin, både i möte med patienter och i sin egen yrkesroll.

Det är viktigt för informanterna att finna mening för sin egen del. Slutligen är mening i arbetet ett måste för majoriteten av informanterna, utan den hade de inte jobbat kvar på arbetsplatsen. Avsaknad av mening i arbetet, menar ett flertal informanter, skulle även kunna innebära att man blir sjuk eller bränner ut sig i arbetet.

7 Slutkapitel

Sammanfattning av resultat och analys

Syftet med vår undersökning har varit att undersöka hur kuratorer inom psykiatrin finner och bevarar mening i arbetet samt vad mening har för betydelse i deras arbete. I det följande sammanfattas vad vi kommit fram till och därefter presenteras svaren på de befintliga frågeställningarna.

I undersökningen har det framkommit att informanterna uppfattar begreppet mening som ett stort och omfattande begrepp med flera dimensioner av existentiella eller mer konkreta slag samt att det kan kopplas till etik. Informanterna talar även om olika slags meningar där både arbetets mening och livets mening har kommit på tal. Informanterna använder inte begreppet mening i relation till arbetet på det sättet, men beskriver samtidigt att mening är något ständigt närvarande i arbetet. Informanterna talar om mening som något individuellt och på samma gång allmänmänskligt. Mening är något som alla söker och har ett ansvar att finna.

Undersökningen visar att informanterna finner mening både i arbete med patienter och i sin yrkesroll som kurator. De flesta av informanterna upplever mening i arbetet, medan en del menar att det går i vågor. Generellt upplever informanterna mening i arbetet när det handlar om patientarbetet. Där finner informanterna mening i rollen som hjälpare genom att tillgodose andras behov och där kan de även skapa mening i skiftande situationer. I sin yrkesroll finner informanterna mening genom att fylla en funktion, vilket inte nödvändigtvis är kopplat till yrket i sig. De finner även mening genom att arbetet är stimulerande, genom att ha utrymme för kreativitet samt att arbetet motiveras med lön. Mening i arbetet innebär därmed att sociala och ekonomiska behov kan tillfredsställas genom ett kreativt skapande yrkesarbete. Informanterna talar även om organisationen, en hög arbetsbelastning och olika professioners människosyn som hinder för att uppleva mening, vilka kan göra deras vilja till mening frustrerad.

I undersökningen har det även framkommit att informanterna har olika sätt för att bevara mening i sitt arbete. Arbetsmiljön är en viktig faktor där gemenskap med arbetskamrater, ett konstruktivt ledarskap och tillfredsställelse av sociala behov, som bekräftelse och socialt umgänge, är centrala delar. Informanterna bevarar även mening i arbetet med hjälp av mening utanför jobbet, då att ha en meningsfull fritid och något som ger tillfredsställelse utanför jobbet är viktigt för informanterna. Jobbet är inte hela livet för dem och att ha mening både i och utanför jobbet hänger på något sätt samman med bevarandet av mening i arbetet. Informanterna bevarar även mening i arbetet genom egen hållning och strategi. Detta handlar om hur informanterna väljer inställning och förhållningssätt till svårigheter, samt vikten av reflektion och handledning. Slutligen handlar bevarandet av mening i arbetet om informanternas strävan efter utveckling och att lära sig något nytt.

Det har framkommit att mening i arbetet är av stor betydelse för informanterna. Upplevelsen av mening i arbetet är av särskild betydelse för dem då de beskriver sitt yrke som tufft och svårt. Mening är en förutsättning för deras arbete eftersom mening är intimt sammankopplat med själva yrkesutövandet. Mening är en del av innehållet i arbetet både i relation till patienters mening och kuratorers yrkesroll. Slutligen är mening i arbetet ett måste då informanterna beskriver att de, utan den, inte hade jobbat kvar på arbetsplatsen. Avsaknad av mening skulle även kunna leda till sjukdom.

Vad innebär mening i arbetet för kuratorer inom psykiatrin? Svaret på den första frågeställningen befinner sig på en något abstrakt nivå och får i undersökningen ett fokus på hur informanterna generellt behandlar begreppet mening. Mening är för informanterna ett stort begrepp som innehåller olika slags meningar och som även består av flera dimensioner. Begreppet mening används inte alltid på det sättet i arbetet, men är samtidigt något som informanterna funderar kring. Informanterna ser på mening som något individuellt och allmänmänskligt, som var och en har ansvar att finna.

Hur finner kuratorer inom psykiatrin mening i arbetet? Den andra frågeställningen ger svar av en mer konkret karaktär. Informanterna finner mening dels i patientarbetet och dels i kuratorsrollen. I patientarbetet finner informanterna mening i rollen som hjälpare genom att få göra skillnad för och se förändring hos människor. Informanterna finner även mening genom att uppnå goda resultat med patienter och genom små positiva förändringar vilket beskrivs som att finna mening i det lilla. I kuratorsrollen finner informanterna mening genom att fylla en funktion och att göra sitt bästa. De finner även mening genom att ha ett stimulerande arbete som de tycker är roligt, intressant och varierande. Informanterna finner dessutom mening i arbetet genom frihet och flexibilitet, utrymme att vara kreativ och att kunna påverka samt det faktum att de känner att de själva har valt yrket. Slutligen finner informanterna mening i arbetet genom att uppleva att deras arbete motiveras med lön.

Hur bevarar kuratorer inom psykiatrin mening i arbetet? Svaret på den tredje frågeställningen ringar in olika delar som kan hjälpa informanterna att bevara mening i arbetet. För det första bevarar informanterna mening i arbetet genom arbetsmiljön där ett bra arbetsklimat, stöd från arbetskamrater, en bra chef samt feedback från arbetskamrater, chef och patienter är centralt. Informanterna bevarar även mening i arbetet genom att känna mening och tillfredsställelse vid sidan av jobbet, att ha en meningsfull fritid. Det är av stor vikt för bevarandet av mening att hitta en balans mellan jobb och fritid samt att kunna släppa jobbet privat. Egen strategi och hållning i form av inställning och förhållningssätt till svårigheter, planering och strukturering samt reflektion och handledning är ytterligare sätt för informanterna att bevara mening i arbetet. Slutligen bevarar informanterna mening i arbetet genom kontinuerlig utveckling och utbildning.

Vad har mening i arbetet för betydelse för kuratorer inom psykiatrin? Svaret på fjärde frågeställningen visar på den stora betydelse mening i arbetet har för informanterna. Informanterna beskriver vilket utmanande arbete de har och att mening i arbetet därmed blir av särskilt stor betydelse. Mening är en förutsättning för informanternas arbete som kurator inom psykiatrin genom att det är oskiljbart från och intimt kopplat till yrket i sig. Mening är en del av innehållet, genom arbetet med patienters mening och genom behandlarens öppenhet inför sådana reflektioner. Slutligen är mening ett måste för kuratorer inom psykiatrin då de annars hade läm-

nat arbetsplatsen. Mening är även ett måste i förhållande till att informanterna menar att de annars riskerar att bli sjuka eller bränna ut sig.

Slutdiskussion

Vårt resultat visar på att informanterna förhåller sig till uttrycket mening i arbetet på både en abstrakt och en konkret nivå. Flera informanter uppger att de inte använder begreppet mening i relation till arbetet på det sättet, vilket tyder på att de inte talar om begreppets mer konkreta nivå, i arbetet. I undersökningen har det föreslagits att begreppet meningsfullhet skulle kunna vara mer lämpligt att använda för det konkreta arbetet. Samtliga informanter beskriver emellertid hur de finner mening i arbetets konkreta uppgifter och beskriver ett brett spektrum av sådana meningsbärande delar. Vårt användande av just begreppet mening istället för meningsfullhet är ett medvetet val då vi har sökt en djupare förståelse av hur detta förhåller sig till arbetet i hopp om att skönja fler aspekter och dimensioner av fenomenet mening.

När informanterna talar om mening på en mer abstrakt nivå ger de uttryck för allmänmänskliga tankar om meningens etiska koppling, att mening skulle röra något som inbegriper vad det innebär att vara människa. Människans ansvar att finna mening och meningens individualitet är exempel på sådana uttryck som går väl i linje med Frankl (1986a). Mening i livet och mening i arbetet blir för informanterna olika slags meningar men omfattas samtidigt av det vida begreppet mening. Den existentiella dimensionen av mening ligger nära tillhands i informanternas tal om mening både i relation till dem själva och i relation till vad de kan möta i patientarbetet. Den abstrakta nivån kan därför även bli en konkret diskussion i arbetet.

Att upplevelsen av mening kan gå i vågor för några informanter medan samtliga talar om att de finner mening i patientarbetet ser vi som uttryck för att de konkreta handlingarna i patientarbete, utifrån hur arbetet är utformat och dess innehåll, är meningsfulla eftersom det handlar om människovårdande arbete. Däremot kan det finnas arbetsuppgifter eller strukturer på organisationsnivå som inte upplevs direkt och konkret meningsfulla. På grund av sådana hinder för mening kan det finnas anledning till behov av att bevara meningen i arbetet. Informanternas sätt att bevara mening i arbetet hamnar både på konkret och på abstrakt nivå. Arbetsmiljöns betydelse är exempelvis både väldigt konkret för informanterna och samtidigt något som ger dem tillfredsställelse på ett mer allmänmänskligt plan.

Formuleringarna om att ha en mening utanför arbetet visar på informanternas sätt att skilja på olika meningar. Att finna mening i någonting annat än arbetet verkar trots det vara sammankopplat med att ha en mening i arbetet alternativt för att bevara mening i arbetet. Detta talar för att fastän informanterna gärna skiljer på olika meningar och olika dimensioner av mening så finns det samband och kopplingar emellan dessa.

Mening i arbetet är avgörande för informanterna och den stora betydelsen av att ha mening i arbetet är så självklar att den är svår att beskriva. Det påtagliga i deras uttalanden om meningens betydelse för dem är att den är nödvändig i deras arbete. Mening i arbetet är en förutsättning och ett måste för att hålla över tid i yrket som kurator inom psykiatri. Informanterna ger meningen en oerhörd betydelse och visar i detta både ett yrkesmässigt förhållningssätt som kurator och en glimt av att vara människa med allt vad det innebär. Mening är inte bara något som de förhåller

sig till i sitt arbete utan något som de i likhet med varje människa söker och försöker att finna.

I frågan om vår undersöknings generaliserbarhet i relation till andra kuratorer inom psykiatrin finns anledning att diskutera vårt tillvägagångssätt. Eftersom deltagandet i undersökningen har byggts på frivillighet finns möjligheten att vårt urval endast rymmer informanter som tycker att vårt ämne och syfte är viktigt och betydelsefullt. Kuratorer som inte valde att delta kan vara av en annan uppfattning. Det goda gensvar vi har fått från både deltagande kuratorer och ytterligare kontakter från det aktuella arbetsfältet visar dock på ett betydande och generellt intresse för vårt syfte. Att de unika informanternas upplevelser gäller generellt för kuratorer inom psykiatrin är inget vi utger oss för att svara på men att vårt resultat visar på rika nyanser av likheter och variationer för den här gruppen är värt att fästa uppmärksamhet vid.

Eftersom mening är ett sådant allmänt vedertaget begrepp och samtidigt något som var och en har sin individuella uppfattning om finns anledning att fråga sig om en mer öppen intervjuform istället för semistrukturerade intervjuer hade gett en annan bild av fenomenet. Vi har utgått från att informanterna har kunnat ge sin bild av mening i arbetet genom de öppna frågor som ställts i intervjuerna. Om informanterna hade givits mer frihet i samtalet finns naturligtvis en möjlighet att andra aspekter hade kommit upp. Valet av intervjuform har emellertid hjälpt oss vid sortering och strukturering av materialet samt att under intervjuerna få med samtliga, för vårt syfte, relevanta teman.

Användandet av Viktor Frankls teori om människans vilja till mening har genomstrukturerat och påverkat arbetet med den här uppsatsen. Det har format vårt sätt att tala om mening och vårt sätt att analysera och förstå våra informanternas utsagor. En annan utgångspunkt eller en annan teori hade kunnat belysa mening på ett annat sätt och skapat andra frågor kring materialet. Frankls logoterapi är dock en mycket lämplig och allmänmänsklig utgångspunkt för att förstå människors uppfattning om mening. I relation till mening i arbetet för kuratorer inom psykiatrin är den av särskild relevans då deras arbete, i många fall, innebär möten med människor i svårt lidande.

Vårt resultat och meningens stora betydelse för informanterna leder till en diskussion kring socionomens yrkesroll och utformningen av socionomutbildningen. Behovet av socialarbetarens breda kompetens och helhetsperspektiv bland övriga professioner inom det psykiatriska vårdssystemet har identifierats och betonats tidigare (Aviram, 2002; Dewees & Lax, 2009). I vår undersökning har det även framkommit att olika professioners människosyn och förståelse av psykiska problem kan innebära ett hinder för kuratorernas upplevelse av mening i arbetet. Detta tyder på att informanternas mening i relation till sin yrkesroll också handlar om det typiska socionomperspektivet, att det ger mening att kunna ha en förmåga att se hela människan i sin situation. I ljuset av informanternas sätt att hantera mening och dess betydelse för arbetet finner vi det märkligt att det existentiella perspektivet på människan lyser med sin frånvaro i socionomutbildningen. Att tala om vad det innebär att vara människa och vad sökandet efter mening kan handla om för en människa är perspektiv som kanske borde införlivas eller åtminstone erkännas i en socionomutbildning?

Referenser

- Andersson Höglund, Inger och Hedman Ahlström, Britt (2006) *Psykiatrici*. Stockholm: Bonnier utbildning.
- Asplund, Johan (1987) *Det sociala livets elementära former*. Göteborg: Bokförlaget Korpen.
- Aviram, Uri (2002) "The Changing Role of the Social Worker in the Mental Health System" *Social Work in Health Care*. 35:1-2, 617-634.
- Bell, Judith (2000) *Introduktion till forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Bjurström, Anna (2013) *Socialsekreterares psykosociala arbetsmiljö relaterad till utbrändhet*. Magisteruppsats, Umeå universitet.
- Björking Petersson, Pia (2013-10-26) "Socialsekreterarna flyr sina arbeten" *GT. En del av Expressen*. <http://www.expressen.se/gt/ledare/socialsekreterarna-flyr-fran-sina-arbeten/> [Hämtad 2014-02-24]
- Britt, Thomas W., Adler, Amy B. & Bartone, Paul T. (2001) "Deriving benefits from stressful events: The role of engagement in meaningful work and hardiness" *Journal of occupational health psychology*. Vol. 6, no. 1, pp. 53-63.
- Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Carlsson, Ingegerd, Gullsten, Virpi & Lindahl, Caroline (2003) *Vad ger mening och sammanhang i arbetet med människor? Klimat, ledarstil och relationer på Försäkringskassan i Skåne*. Malmö: Arbetslivsinstitutet.
- Deweese, Marty & Lax, Lisa K. (2009) "A Critical Approach to Pedagogy in Mental Health" *Social Work in Mental Health*. Vol. 7, no. 1-3, pp. 82-101.
- Edling, Margareta (2014-01-27) "Kvinnor i trettioårsåldern har störst risk för psykisk ohälsa" *Suntliv. En del av Suntarbetsliv*. <http://www.suntliv.nu/Amnen/Sjukskrivning/Artiklar-om-sjukskrivning-och-rehabilitering/Kvinnor-mer-sjukskrivna-for-psykisk-ohalsa/> [Hämtad 2014-02-21]
- Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning* (2002) [Elektronisk resurs] Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Frankl, Viktor E. (1986a) *Livet måste ha mening. Erfarenheter i koncentrationslägren. Logoterapins grundbegrepp*. Stockholm: Natur och kultur.
- Frankl, Viktor E. (1986b) *Viljan till mening. Logoterapins grunder och tillämpning*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Frankl, Viktor E. (1990) *Psykiatern och Själen. Logoterapins och existensanalysens grunder*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Fredlund, Ulla (1997) *Kuratorsverksamhet inom svensk sjukvård under 70 år. Glimtar och utvecklingstrender*. Stockholm: Svensk kuratorsförening.
- Graneheim, Ulla H. & Lundman, Berit (2003) "Qualitative content analysis in nursing research: concept, procedures and measure to achieve trustworthiness" *Nurse Education Today*. 24, 105-112.

- Grenholm, Carl-Henric (1988) *Arbetets mening. En analys av sex teorier om arbetets syfte och värde*. Uppsala: Univ.
- Grinnell, Richard M. (2001) *Social work research and evaluation: quantitative and qualitative approaches*. 6:e uppl. Itasca, Ill.: F.E. Peacock Publishers.
- Gustafsson, Johanna, Peralta, Julia Prieto & Danermark, Berth (2012) "The employer's perspective on supported employment for people with disabilities: successful approaches of supported employment organizations" *Journal of Vocational Rehabilitation*. 38, 99-111.
- Guttman, David (2001) "A logotherapeutic approach to the quest for meaningful old age" *Social Thought*. 20:3-4, 117-128.
- Hammell, Karen W. (2004) "Dimension of meaning in the occupations of daily life" *Canadian journal of occupational therapy*. 71: 296.
- Lantz, Annika (2007) *Intervjumetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Lennéer Axelson, Barbro & Thylefors, Ingela (1999) *Psykosocialt behandlingsarbete*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Leufstadius, Christel (2008) "Spending my time - time use meaningfulness in daily occupations as perceived by people with persistent mental illness" i *Lund University, Faculty of Medicine Doctoral Dissertation Series*. Vol 2008:65. Lund: Lund University, Division of Occupational Therapy and gerontology.
- Lundin, Annika, Benkel, Inger, de Neergaard, Gerd, Johansson, Britt-Marie & Öhrling, Charlotta (2009) *Kurator inom hälso- och sjukvård*. Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Markström, Urban (2005) "Utvecklingen i Sverige - en historia om vilja och ansvarsgränser" i Sundgren, Magnus och Topor, Alain (red.) *Social Psykiatri*. Stockholm: Bonnier utbildning.
- Maslach, Christina (1985) *Utbränd. En bok om omsorgens pris*. Värnamo: Natur och kultur.
- MINI-D IV: diagnostiska kriterier enligt DSM-IV-TR*. [Ny utg.] (2002). Danderyd: Pilgrim press.
- Olsson, Siv (1999) *Kuratoren förr och nu: sjukhuskuratorns arbete i ett historiskt perspektiv*. Göteborg: Göteborgs Universitet. Institutionen för socialt arbete.
- Ottosson, Hans & Ottosson, Jan-Otto (2007) *Psykiatriboken*. Stockholm: Liber.
- Ottosson, Jan-Otto (2004) *Psykiatri*. Stockholm: Liber.
- Pavlish, Carol & Hunt, Roberta (2012) "An exploratory study about meaningful work in acute care nursing" *Nursing forum*. 47, 2, s.113-122.
- Personalstatistik för kommuner och landsting; Landstingsanställd personal (2012) "Tabell 3: Antal anställningar efter verksamhet och personalgrupp" *Sveriges*

Kommuner och Landsting. http://www.skl.se/vi_arbetar_med/statistik/statistik-personal/landstingsanstalld-personal/landstingsanstalld-personal-2012 [Hämtad 2014-03-04]

Svedin, Carl Göran (2000) "Lagstiftning" i Gillberg, Christopher & Hellgren, Lars (red.) *Barn- och ungdomspsykiatri*. Stockholm: Natur och kultur.

Tasker, Yvonne (2000) "Att planera och genomföra intervjuer" i Bell, Judith (red.) *Introduktion till forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.

Thomas, Jacky (2013) "Association of personal distress with burnout, compassion fatigue, and compassion satisfaction among clinical social workers" *Journal of Social Service Research*. 39, 365-379.

Topor, Alain (2005) "Nya och gamla institutioner" i Topor, Alain och Sundgren, Magnus (red.) *Social Psykiatri*. Stockholm: Bonnier utbildning.

Wong, Paul T. P. (2009) "Existential Psychology" i Lopez Shane J. (red.) *The encyclopedia of positive Psychology* [Elektronisk resurs] Chichester, U.K.: Wiley-Blackwell Pub.

Bilaga 1 Brev till informanter

Brev till informanter

Hur finner och bevarar kuratorer inom psykiatri mening i arbetet?

Vårt syfte är att undersöka hur kuratorer/socionomer inom psykiatri finner och bevarar mening i arbetet samt vad mening har för betydelse i deras arbete.

Vi som genomför den här undersökningen, Emma Lind Martinsson och Anna Ohls, är båda socionomstudenter vid Göteborgs universitet. Resultatet från undersökningen kommer vi att presentera i en C-uppsats vid Institutionen för socialt arbete.

Undersökningen innebär att vi träffar dig för ett intervjusamtal under maximalt en timme då vi vill samtala om mening i arbetet. Vi kommer att fråga dig om vi får spela in samtalet.

I vår undersökning kommer vi att följa vedertagna forskningsetiska principer. Detta innebär att vi presenterar resultatet på ett sådant sätt att det inte går att identifiera någon enskild namngiven person. Dina svar kommer att behandlas så att obehöriga inte kommer att ta del av dem. Efter publicering kommer intervjumaterialet förstöras. Deltagandet i undersökningen är frivilligt och deltagare har rätt att avbryta sin medverkan när som helst utan att ange särskilda skäl.

Handledare för C-uppsatsen är:

Fil lic. Per Olof Larsson
Institutionen för socialt arbete
Box 720
405 30 Göteborg

Med vänlig hälsning

Emma Lind Martinsson och Anna Ohls

Bilaga 2 Intervjuguide

Intervjuguide

Information

- brev till informanter; syfte, forskningsetiska principer
- inspelning, 1 h lång intervju

Namn:

Ålder:

Kön:

Bakgrund

Hur ser din yrkesbakgrund ut? (Hur länge har du arbetat som socionom?)

Vad har du för utbildning?

Hur kommer det sig att du började arbeta här?

Vill du berätta lite om ditt nuvarande yrke och dina arbetsuppgifter?

Mening

Vad innebär mening för dig? Är det något som du har funderat över? Hur då? På vilket sätt?

Vad innebär mening i arbetet för dig? (Är det något annat du tänker på när det gäller mening?)

Är mening något man pratar om på din arbetsplats? Vad tänker du kring det? Viktigt/oviktigt?

Upplever du mening i arbetet? Hur då? Hur kommer det sig?

Vilka faktorer bidrar till att du upplever mening i arbetet?

Finna mening

Hur finner du mening?

Hur finner du mening i ditt arbete? (Finner du mening på något annat sätt?)

Hur har denna mening uppkommit?

Har du upplevt mening i tidigare arbeten? Hur då?

Bevara mening

Vilka faktorer förhindrar dig att uppleva mening i arbetet?

Har du någon gång upplevt att du förlorat meningen i arbetet? (känt meningslöshet) På vilket sätt? Hur upplevde du det?

Hur återfann du meningen? (Hur blev det meningsfullt igen?)

Hur tänker du att man skulle kunna bevara en mening i arbetet? (Hur gjorde du?)

Vilka faktorer hjälper dig att bevara mening i arbetet?

Meningens betydelse

Vad har mening för betydelse för dig (i ditt arbete)?

(Viktigt/oviktigt?) Hur kommer det sig?